

İFTİRA SUÇU

Akif Yıldırım *

Giriş

Günlük yaşamda, “adını lekeleme, çamur atma, atıp tutma” anlamlarına gelen iftira ceza hukuku bakımından ise; bir kişinin işlemediğini bildiği halde bir kimse hakkında soruşturma ve kovuşturma başlatılmasını ya da idari bir yaptırım uygulanmasını sağlamak için, ihbar veya şikayetle bulunarak ya da basın ve yayın yoluyla hukuka aykırı bir fiil isnat etmesidir.¹

İftira suçu; 765 sayılı eski Türk Ceza Kanunu’nun 285. maddesinde düzenlenmişti. 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanunu bu suça 267. maddesinde yer vermiştir. Eski kanun döneminde “adliye aleyhine cürümler” başlıklı dördüncü babın üçüncü faslında yer verilen bu suç, yeni yasada ikinci kitabın, dördüncü kısmın, ikinci bölümünde düzenlenmiştir. Yeni kanun cürüm- kabahat ayrımını kaldırdığı için bu bölümün başlığı “adliye karşı suçlar” dır. İşlediği bir suç nedeniyle hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılmasını engellemek amacıyla, başkasına ait kimlik bilgilerini kullanan kimse iftira suçuna ilişkin hükümlere göre cezalandırılacağını düzenleyen hüküm (5237 SK m. 268) çalışmamızın konusunu oluşturmamaktadır. Yeni kanunda iftira suçu ile ilgili genel olarak iki madde bulunmaktadır İlki iftirayı düzenleyen 267. madde, ikincisi ise iftira suçuna ilişkin etkin pişmanlığı düzenleyen 269. maddedir.

Biz bu çalışmamızda ilk olarak bu suç tipinin özelliklerini, benzer suçlardan farkını ve tarihsel gelişimi hakkında bilgiler verdikten sonra suçu sistematik bir şekilde unsurlarına ayırarak inceleyeceğiz. 765 sayılı kanun dönemindeki bilimsel ve mesleki kaynaklar yeni kanunun yorum-

* Av., İstanbul Barosu.

¹ Artuk, Mehmet Emin/Gökçen, Ahmet/Yenidünya, A. Caner, *Ceza Hukuku özel Hükümler*, Ankara, 2005, s. 719

lanmasında ve uygulanmasında çok önemli bir yere sahip olduğundan, bu kaynaklardan çalışmamız boyunca yararlandık. Eski düzenlemeye faydalı olacağına inandığımız yönleriyle değineceğiz.

I. Ön Açıklamalar

a. Suç Tipinin Özellikleri ve Benzer Suçlardan Farkı

İftira suçunun basit hali, 5237 sayılı kanunun 267. maddesinin ilk fıkrasında; *yeterli makamlara ihbar veya şikâyetle bulunarak ya da basın ve yayın yoluyla, işlemediğini bildiği hâlde, hakkında soruşturma ve kovuşturma başlatılmasını ya da idarî bir yaptırım uygulanmasını sağlamak için bir kimseye hukuka aykırı bir fiil isnat eden kişi, bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır, şeklinde düzenlenmiştir. Cezayı etkileyen hallerini ilgili kısımda inceleyeceğimiz için burada iftira suçunun birtakım özelliklerini belirteceğiz. Görüldüğü üzere madde metninde iftira tanımlanmıştır. 765 sayılı kanundan farklı olarak, iftira suçunun basın ve yayın yoluyla da işlenebilmesi; sadece “suç” değil, “idarî bir yaptırım gerektiren hukuka aykırı bir fiil” isnadı halinde de bu suçun işlenebilmesi; ayrıca suçun işlenmesi için “özel kast”ın gerekmesi bu suçun yeni kanunla getirilen özellikleridir.*

765 sayılı kanun döneminde iftira suçu incelenirken maddi- şekli iftira ayrımı yapılmaktaydı. Şekli iftirada müfteri masum kişiye bir suçu ihbar ya da şikâyet yoluyla isnat etmekteydi. Maddi iftirada ise isnat edilen suçun delil ve emareleri uydurulmaktaydı. Eski kanun döneminde maddi iftira seçimlik bir hareketti. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu maddi iftira olarak nitelendirilen bu hali, nitelikli bir hal olarak 267. maddenin ikinci fıkrasında düzenlemiştir.

İftira suçunun benzer suçlardan farkına gelince,² ilk olarak bu suç “suç üstlenme suçu”ndan farklılık gösterir. Suç üstlenme suçunda fail, gerçeğe aykırı olarak, kendisinin bir suç işlediğini veya bir suça katıldığını bildirmektedir. 5237 sayılı kanunun 270. maddesinde düzenlenen “suç üstlenme suçu” kendi kendine iftiradan başka bir şey değildir.³ Ancak bu suç, iftira suçundan farklılık gösterir, şöyle ki:

1. İftirada suç isnat eden kişi ile kendisine suç isnat edilen kişi fark-

² Benzer suçlardan farkı için bkz., Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 720; Dündar, Hamit, *İftira Suçu ile Benzeri Suçlar üzerine Bir İnceleme*, AD., Y. 75, S. 2, Ankara 1984, s. 309 vd.

³ Yiğitbaş, M. Oktay, *İftira Cürmü Üzerine Bir Deneme*, AD., Y. 58, S. 11, Ankara 1967, s. 836; Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 720; Dündar, *İftira*, s. 310.

lılık gösterir. İftirada kendisine suç isnat edilen kişi iftira edenden başka bir kişidir. Suç üstlenilmede ise kişi kendisini işlemediği bir suçun faili ya da iştirak edeni olarak göstermektedir.

2. Suç üstlenme suçunda, adından da anlaşıldığı üzere bir “suç” üstlenilirken; iftira suçunda isnat edilen fiil “suç” dışında idari yaptırımı gerektiren “hukuka aykırı bir fiil” de olabilir.⁴

İftira suçu “suç uydurma suçu”ndan (5237 S. K. m. 271) da farklılık gösterir. Suç uydurma suçunda fail, işlenmediğini bildiği bir suçu işlenmiş gibi yetkili makamlara ihbar etmekte ya da işlenmeyen bir suçun delil ve emarelerini soruşturma yapılmasını sağlayacak şekilde uydurmaktadır. İftira suçundan farkı ise;

1. Suç uydurma suçunda failin yetkili makamlara bildirdiği ya da soruşturma yapılmasını sağlayacak şekilde delil ve emarelerini uydurduğu fiil teknik anlamda *suçtur*. Ancak iftira suçunda yetkili makamlara bildirilen fiil “suç” olabileceği gibi idari bir yaptırım gerektiren başka hukuka aykırı bir eylem de olabilir.

2. Suç uydurma suçunu iftiradan ayıran diğer bir özellik ise, iftira suçunda hukuka aykırı fiil iftira edenden başka kimseye isnat edilmelidir. Suç uydurma suçunda ise ihbar edilen ya da delil ve emareleri uydurulan suç, başka bir kimseye isnat edilmemelidir.

3. İftira suçunda masum kişiye isnat edilen hukuka aykırı fiilin gerçekte işlenmiş olup olmamasının önemi yoktur. Önemli olan, o fiilin, isnat edilen kişi tarafından işlenmemesidir. Suç uydurma suçunda, delilleri uydurulan ya da yetkili makamlara ihbarda bulunulan suç, işlenmemiş olmalıdır.⁵

b. İftira Suçunun Tarihsel Gelişimi

Hukuk tarihi incelendiğinde iftiranın çok eski dönemlerden beri cezalandırılan bir fiil olduğu görülür. Eski Yunanda iftira cezalandırılan bir fiil olarak kabul edilmekte, isnadını delillerle ispatlayamayan kişinin fiili olarak anlamlandırılmaktaydı.⁶ Roma hukukunda iftira suçu, gerçeğe uygun olmayan ihbarlar dolayısıyla oluşan suçlardan sayılıyordu.⁷ MÖ yaklaşık 100 yıllarında “suç” niteliğini alan iftiranın

⁴ Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 720; Dündar, *İftira*, s. 310.

⁵ Dündar, *İftira*, s. 309.

⁶ Bayraktar, Köksal, *İftira*, İÜHFM, C. XL, S. 1-4, s. 181.

⁷ Bayraktar, *İftira*, s. 181, Roma Hukukundaki tarihsel gelişimin ayrıntıları için bkz., Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 721.

yaptırımı ilk başlarda sanığın alınının damgılanmasıydı. Somut cezaya bu suçu işleyenleri çarptırmalar MS 100 yıllarına rastlar ve yaptırım kısas kurallarına göre belirlenirdi.⁸

Ortaçağda gerçek olmadığı anlaşılan ihbar, iftira kabul edilmekteydi ve gerçek dışılığı anlaşılan ihbar derhal kısas kuralları uygulanarak cezalandırılıyordu.⁹ İhbarın mahkeme önünde gerçekleşmesi başta aranmazken ortaçağın son dönemlerinde bazı hukuk rejimlerinde iftiranın gerçekleşmesi için açılan davada ithamın aksinin gerçekleşmesi gerekiyordu.¹⁰

İslam hukukunda iftira, bir suçu ya da sıfatı isnat edip de iddiasını ispatlamayan kişinin eylemidir.¹¹ Osmanlı hukukunda, İslam ceza hukunun dışında padişah kanunnameleri ile bir takım eylemler yaptırıma bağlanmaktaydı. Tanzimat'tan önceki kanunnamelere bakıldığında Kanuni döneminde düzenlenen Ceza Kanunnamesinde iftira suç olarak belirtilmiştir.¹² Tanzimat'tan sonraki Kanunname ve Kanunname-i Hümayunlarda iftira suçu yer almıştır.

II. Suçun Hukuki Konusu

Suçun hukuki konusundan maksat, suçun ihlal ettiği hukuki varlık ya da menfaattir.¹³ İftira suçunun ihlal ettiği hukuki varlık ya da menfaatlerin tespiti bu suç açısından birçok sorunun çözümü için gerekli olduğundan ayrıca önem taşımaktadır. Örneğin ihlal edilen hukuki varlık ya da menfaatin sahibi suçun mağduru (pasif süjesi) olacaktır; suçun mağduru ise suç sayısının tespitinde önem taşır. Ayrıca mağdurun rızası, şikâyeti ve ayrıca bu suçun kanundaki yerinin irdelenmesi konuları bakımından da hukuki konunun hukuki önemi vardır.¹⁴ Bu suçta haksız tahrik hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağı, bazı eylemlerin bu suça vücut verip vermediğinin değerlendirilmesi bakımından da önemlidir.

İftira suçunun hukuki konusunu belirlemeye yönelik çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Suçta korunan hukuki menfaatin tespitine ilişkin bu

⁸ Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 722-723.

⁹ Bayraktar, *İftira*, s. 182.

¹⁰ Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 725.

¹¹ İslam hukukunda bu suçla ilgili ayrıntılı bilgiler için bkz., Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 727.

¹² Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 728.

¹³ Toroslu, Nevzat, *Ceza Hukuku*, Ankara 2005, s. 65.

¹⁴ Toroslu, Nevzat, *İftira Cürümünün Hukuki Konusu*, AÜHFD, C. XXXVII, Ankara 1982, s. 108.

görüş farklılıklarının temel nedeni iftira teşkil eden eylemin üç grup varlık veya menfaat ile çatışma halinde olmasıdır.¹⁵ Nitekim iftirada, gerçekte bağdaşmayan bir isnat olduğundan gerçeğe ilişkin bir varlık ya da menfaat, kendisine isnat edilen suç işlemediğinden bireye ait bir varlık veya menfaat ve başlatılmaması gereken soruşturma veya kovuşturma başlayacağından adliyenin idaresine ait bir varlık veya menfaat ihlal edilmektedir.¹⁶ Hukuki konuya ilişkin bu görüşlerin yeni yasa döneminde geçerliliklerini yitirdikleri elbette ki iddia edilemez. Yeni yasa, hukuki konu bakımından aşağıda da anlatılacağı üzere bazı görüşlere daha isabetli olduğu izlenimini yaratacak düzenlemeler yapmıştır; ama tartışmalara son vermemiştir. Bunun için bu görüşlerin neler olduğunun bilinmesi hususu önemini hala korumaktadır.

a. İftira Suçunun Hukuki Konusunun “Tek” Olmadığını Savunan Görüşler

Doktrinde çoğunluk, iftira suçunun hukuki konusunun birden fazla olduğunu savunmaktadır. Bu görüşte olanlar iftira suçunun adliyenin idaresine ait bir menfaatten başka, zorunlu olarak iftira edilene ait bir menfaati yani iftiraya uğrayan bireyin şerefine veya muhtemelen hürriyetini de ihlal ettiğini savunmaktadır.¹⁷ İftiranın suç haline getirilme sebebinin adliyeye ait menfaatle, bireye ait menfaatin zarara uğratılmasını önlemek olduğunu düşünmektedirler. Bu düşünceler doktrindeki bazı yazarları, bu suçun iki pasif süjesinin olduğuna kadar götürmüştür.¹⁸

Bu suçun hukuki konusunun birden çok olduğunu savunan yazarların anlaşılmadıkları noktalar, ihlale uğrayan menfaatlerin ne (ler) olduğu ile hangisinin üstün ya da aynı derecede korunmaya değer olduğu konularıdır. Örneğin, bazıları bireyin menfaatini, şerefine korunmasıyla sınırlı tutarken diğerleri buna bireyin; hürriyetinin, malvarlığına ilişkin değerlerinin, vücut bütünlüğünün zarar görmemesindeki veya bu değerlerin zarar görme tehlikesiyle karşılaşmamasındaki menfaatlerini de

¹⁵ Toroslu, İftira, s. 107.

¹⁶ Toroslu, İftira, s. 107.

¹⁷ Carrara, Programma del corso di dirittocriminale, Vol. V, Firenze 1911, s. 211, dip not 3; Gullo, Il delitto di calunia, Milano 1946, s. 8; Magglione, Diritto penale, par. spec., Vol. II, Vologna 1960, s. 261; Boscarella, Il delitto di calunnia verbale, Milano 1961, s. 41 (zikreden: Toroslu, İftira, s. 108) ; Soyaslan, Doğan: *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, Ankara, 2005, s. 543.

¹⁸ Toroslu, Nevzat, *Ceza Hukuku Özel Kısım*, Ankara 2005, s. 311; Antolisei, Manuale di diritto penale, par. spec., Vol. II, Milano 1960, s. 729; Gullo, Il delitto, s. 8 (zikreden: Toroslu, İftira, s. 109).

eklemektedirler.¹⁹ Yargıtay da bir kararında bu suçun hukuki konusunun tek olmadığını savunmuştur.²⁰

Her suç, özel varlıkları veya menfaatleri ihlal ederken aynı zamanda dolaylı şekilde bu menfaat veya varlıkların sentezi olan genel menfaati de ihlal eder.²¹ Bu nedenle genel menfaatin sahibi olan devletin, suçun devamlı pasif süjesi olduğu söylenebilir.²² Çünkü devletin kendisinin ve toplumun emniyetini sağlama bakımından bütün suç tiplerinde görülecek bir menfaati vardır.²³

Bir suçun ihlal ettiği varlık ya da menfaatlerin sayısının çokluğu bizi o suçun ihlal ettiği varlık ya da menfaatlerin sahibi kadar (devlet dışında) pasif süje olduğu sonucuna götürmemelidir. Bir suç birden fazla hukuki varlık ya da menfaati ihlal etse bile ceza normunun hukuki korumasından bu menfaat ya da varlık sahiplerinden sadece biri yararlanabilir.²⁴ Burada tekliğinden ya da çokluğundan bahsettiğimiz, özel hukuki varlık ya da menfaat sahipleridir. Devlet, bütün suçlarda genel menfaat sahibi olduğundan devamlı pasif süjedir. Suç, devlet dışında özel pasif süjeye de sahiptir.

Suçun değil, fiilin birden fazla pasif süjesi olabilir. Fiilin pasif süjesi olan kişiler ceza hukuku yönünden suçun maddi konusu olarak, ceza muhakemesi hukuku yönünden de “suçtan zarar gören” olarak belirebilirler.²⁵ Bunların davaya katılma; katılma istekleri karar bağlanmamış, reddedilmiş olsa bile kanun yollarına başvurma hakları vardır (CMK m. 237 ve 259). Bazı hallerde iftira suçunda olduğu gibi suçtan zarar görenle maddi konu birleşebilir ya da suçun maddi konusunun bir

¹⁹ Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 732 (Yazarlar bütün bu menfaatleri, “masum bireyin ceza kovuşturmasına uğramamak konusundaki menfaatlerinin tümü” şeklinde ifade etmektedirler. Yazarlar ayrıca yasanın, korunan bu menfaatlardan bireye ait olanını ön planda tuttuğunu da savunmaktadırlar).

²⁰ 4. CD, 3.9.1990, 3734/4792: “... Bu durum karşısında iftiranın hem adliye (yargıya) ve hem de kişilere karşı bir cürüm olduğu, dolayısıyla çok (iki) konulu bir suç bulunduğu, Türk Ceza Yasası sistematığında toplumsal bir değer olan yargıya karşı işlenen suç niteliğine ve hukuki konusuna, kişilere karşı suç niteliğine oranla daha çok ağırlık verildiği gözetilerek ve fakat kişilere karşı suç olma niteliği de savsaklanmayarak ... tartışılmak gerekir.” (YKD. C. XVI, S. 12, Aralık 1990, s. 1835).

²¹ Toroslu, Nevzat, *Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu*, Ankara 1970, s. 178.

²² Toroslu, *Cürümlerin Tasnifi*, s. 166.

²³ Toroslu, *Cürümlerin Tasnifi*, s. 179.

²⁴ Toroslu, *İftira*, s. 109 (Yazar bu sonucun aksine; rıza, şikâyetle bulunma hakkı, suçların tekliği çokluğu, suçların tasnifi gibi kavramlardan hareket edilerek ulaşılmayacağını uzun uzadıya anlatmaktadır).

²⁵ Toroslu, *İftira*, s. 109.

durumu ağırlaştırıcı sebep olabilir. Bu noktalardan hareketle bu suçun pasif süjesinin birden fazla olduğu sonucu çıkmaz.²⁶

İleride de anlatacağımız üzere iftiraya uğrayan kişinin hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkum edilmesi ya da kendisine koruma tedbirlerinin uygulanması suçun neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış halleri olarak düzenlenmiştir.

Suçun biri genel diğeri özel iki hukuki konusu vardır. Genel hukuki konusu devletin bu suç tipindeki genel menfaatidir. Özel hukuki konu ise toplumun ya da bireyin ihlal edilen varlık ya da menfaatleridir.²⁷ Burada önemli olan husus suçun doğrudan doğruya ihlal ettiği (genel menfaati dolaylı şekilde ihlal eder) özel varlık veya menfaatlerin nasıl tespit edileceği ile birden fazla hukuki konunun olup olmayacağı konularıdır. Bütün bunların tespitinden sonra ancak bu görüşlerin isabet derecesi tartışılabilir.

Hukuki konu kavramı normatif bir yapıya sahip olduğundan onu tespit etmek için yürürlükteki mevzuattan hareket edilmelidir.²⁸ Bunun tespitinin çok kolay olmadığı açıktır. Bu durumun tespiti için ceza kanunun bir eylemi suç haline getirirken ulaşmak istediği amaca bakılmalıdır. Bir eylemi yasakoyucu suç haline getirmekle cezaen himaye etmek istediği varlık ya da menfaatin tespiti için yine ceza kanunundan hareket edilmelidir.²⁹ Suçları hukuki konularına göre tasnif eden bir kanunda suçun kanundaki yeri bu tespitte belirleyici olacaktır.³⁰

Elbette ki, bir suç birden fazla hukuki varlık ya da menfaate zarar verir veya onları tehlikeye sokabilir. Yasa koyucu bunlardan hangisini himaye etmek isterse ona üstünlük tanıyarak düzenleme yapar.³¹ Ceza hukukçusuna düşen görev yasakoyucunun bu düzenlemesinden hareket ederek yorum yapmaktır. Bu suç da “adliye karşı suçlar” bölümünde düzenlendiğine göre burada yasakoyucu tarafından üstün tutulan hukuki menfaat adliye veya yeni düzenlemeyle artık idarenin de düzgün işlemesindeki menfaattir .

²⁶ Suçun maddi konusuyla pasif süjesi arasındaki ilişkiler için bkz., Toroslu, *Cürümlerin Tasnifi*, s. 188.

²⁷ Toroslu, *Cürümlerin Tasnifi*, s. 221.

²⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz., Toroslu, *Cürümlerin Tasnifi*, s. 290.

²⁹ Toroslu, *Cürümlerin Tasnifi*, s. 227.

³⁰ Toroslu, *İftira*, s. 128.

³¹ Tolomei, *Diritto e procedura penale, terza edizione*, Vol. I, Padova 1874 (zikreden: Toroslu, *Cürümlerin Tasnifi*, s. 288).

b. İftira Suçunun Hukuki Konusunun “Tek” Olduğunu Savunan Görüşler

Bu görüşler şu şekilde özetlenebilir: İftira suçu; bireyin menfaat (ler)ini, kamunun güvenini, adliye ve idarenin düzenini ihlal etmektedir.

1. Bireysel Menfaat

İftira suçunun bireye ait varlık ve menfaati ihlal ettiğini düşünen yazarlar, bireyin bu menfaatinin de mesnetsiz bir ithamla soruşturma ve kovuşturmayaya uğrayan “*şeref ve haysiyeti*” olduğunda fikir birliğindeler.³² Bu suçun hukuki konusunun bireysel menfaat olduğunun en kuvvetli savunucularından Pagliaro; bu sonuca mağdurun rızası, şikâyeti ve suç sayısının tespitine yönelik açıklamalardan hareket ederek ulaşmıştır.³³

Bu düşünce de olan yazarları bir sınıflandırmaya tabi tutmak gerekir. Bazıları, bu menfaatin “*şeref ve haysiyetten*” ibaret olduğunu düşünürken, diğerleri bireyin bu menfaatinden başka menfaatlerinin de ihlal edildiğini düşünmektedirler.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi bir suç birden fazla hukuki varlık ya da menfaati ihlal edebilir. Ancak kanun bunlardan sadece bir tanesini hukuki korumaya alır. Bundan diğerlerinin hiçbir zaman kanun tarafından göz önüne alınmayacağı sonucu da çıkarılmamalıdır. Bu kişiler muhakeme hukuku yönünden suçtan zarar gören, müşteki, katılan sıfatlarıyla birtakım haklara sahip olabilirler. Bu durumdan, suçun koruduğu menfaat ya da varlık sahiplerinin bunlar olduğu sonucu çıkarılmamalıdır.³⁴ Bu kişiler suçtan zarar görenlerdir, pasif süje değil. Suçun hukuki korumasından faydalanamayan bu varlık ya da menfaatler, başka suç bakımından göz önünde tutuluyor olabilirler.³⁵ İftira suçunun kapsamında değerlendirilmeyen bazı durumlar hakaret suçuna vücut verebilir. Ayrıca özel hukuk yönünden bu kişiler tazminat alacaklısı konumuna da gelebilirler.

³² Pagliaro, *Il delitto*, s. 114 vd. (zikreden Toroslu, agm., s. 110); Şahbaz, İbrahim, *İftira Suçu*, YD., C. II, S. 4, Ankara 1985, s. 508; Bayraktar, *İftira*, s. 184-185 (Yazar, bu görüşünü iftira suçu ile “suç uydurma” suçu arasındaki farklı cezalandırma ile iftira suçunun ağırlaştırıcı ve hafifletirici nedenlerinde “suçsuz olan şahsın uğradığı hal”in dikkate alındığı gerekçe göstererek savunmaktadır).

³³ Pagliaro, *Il delitto*, s. 110-111 (zikreden Toroslu, *İftira*, s. 110-117. Yazar, Pagliaro’nun düşüncelerini gerek Fransız gerek Türk hukuku açısından irdelemektedir).

³⁴ Bu konu ilgili ve “şeref varlığının” normun korumak istediği menfaat olup olmadığı yönündeki tartışmalar için bkz., Toroslu, *İftira*, s. 118 ve 125.

³⁵ Toroslu, *Cürümlerin Tasnifi*, s. 289.

2. Kamunun Güveni

Bu gün için benimsemeyen bu anlayışa göre iftira suçu kamunun güvenliğini ihlal etmektedir. Bu görüş savunucularından Pessina kamu güvenine karşı suçlardan sahtekârlık suçları arasında değerlendirir. Bu grup sahtekârlık suçlarına da “*adli sahtekârlık*” adını vermektedir.³⁶ Bu suça yalancı tanıklık, yalan yere yemin suçlarıyla aynı tasnifte yer veren yazar sahtekârlığın konusunun da muhakeme hukukunda kanıt işlevi gören “*insan sözleri*” olduğunu belirtmektedir.³⁷ Bu görüşü 1853 tarihli Toskana Ceza Kanunu ve 1859 tarihli Sardinya Ceza Kanunu benimsemiştir.

Bu görüş hukuki ve ekonomik hayatı etkileyen bütün suçları (dolandırıcılık, hileli iflas... vs) içine alacak şekilde geniş yorumlanmasına yol açacağı endişesi ve bu kategoride yer alan suçların özelliklerini iftira suçunun taşımaması nedeniyle eleştirilmiştir. Örneğin TCK’nın 211. maddesine göre: “*Bir hukuki ilişkiye dayanan alacağın ispatı veya gerçek bir durumun belgelenmesi amacıyla belgede sahtecilik suçunun işlenmesi halinde, verilecek ceza yarısı oranında indirilir.*” Oysa iftira suçunda müfteri, bir kişinin gerçek suçluluğunu ortaya çıkarmak için maddi eser ve delil uydurup sonra da ihbar ederse yine de iftira suçu gerçekleşmeyecektir. Çünkü burada kendisine fiil isnat edilenin suçsuz olması koşulu gerçekleşmemiştir.³⁸

3. Adliye ve İdarenin Düzeni

Çokça taraftar bulan bir anlayışa göre iftira suçuyla adliyenin idaresiyle ilintili ve devlete ait bir menfaat korunmaktadır.³⁹ Bu suçla korunan hukuki menfaatin, adliyenin düzenli işleyişindeki devletin menfaati olduğunu savunan yazarlar; ceza soruşturmasına başlama tehlikesinin bu suç bakımından yeterli olmasına dayandırmaktadırlar. Bireyin menfaati üstün tutulsaydı ceza soruşturmasının gerçekten başlaması

³⁶ Pessina, *Elementi di diritto penale*, Vol. III, Napoli 1885, s. 229, 249, 250 Yazar 1889 tarihli ceza kanununun yürürlüğe girmesinden sonra bu suçu “adliyenin idaresine karşı suçlar” bölümünde incelemektedir. (Zikreden: Toroslu, *İftira*, s. 119 ve dipnot 32).

³⁷ Pessina, *Elementi di diritto penale*, Vol. III, Napoli 1885, s. 229 (zikreden: Toroslu, *İftira*, s. 119 ve dipnot 32).

³⁸ Bu konuda bkz., Toroslu, *İftira*, s. 119,120.

³⁹ Bu konuda bkz., Toroslu, *İftira*, s. 120; Erem, Faruk, *Türk Ceza Kanunu Şerhi Özel Hükümler*, C. II, Ankara 1993, s. 1517, 1527 (Suçun mahiyeti ilgili açıklamalarından ve iftira suçunda haksız tahrik hükmünün uygulanıp uygulanmayacağını tartışırken yazarın bu görüşü savunduğunu dolaylı bir şekilde anlamaktayız).

şartı aranması gerekirdi. Ayrıca kanunun, kendi kendine iftirayı da suç olarak, iftiraya uğrayanın zararlarını cezayı ağırlaştırıcı neden olarak (çünkü bu zararlar neticenin dışındaki zararlardır) düzenlemesine ve sistematüğinde bu suçu “adliyenin idaresine karşı suçlar” bölümünde yer vermesine bağlamaktadırlar.⁴⁰

Bu görüşteki yazarlar arasında da uyumsuzluk noktaları yok değildir. Bazıları bu suçun yalnızca adliyenin idaresini korumayı amaçladığını belirtirken diğerleri, bu suçla bireyin menfaatinin de dolaylı olarak korunduğunu belirtirler. Ancak her iki görüş yanlıları da adliyenin idaresine ilişkin devletin menfaatinin ne olduğunu konusunda fikir birliğinde değildirler.

Yeni Türk Ceza Kanunu ile birlikte bu konudaki tartışmalar yeni bir boyut kazanmıştır. Yeni yasa, idare hukuku anlamındaki hukuka aykırı eylemleri de iftira kapsamına aldığından bu suçun kanundaki yerinin doğru olmadığı yönünde eleştiriler yapılmaktadır.⁴¹ Daha evvel de söylendiği üzere ceza hukukçusuna düşen görev yasakoyucunun belirlediği sistematüğe uygun yorum yapmaktır. Yasa koyucunun bu belirlemesi bilimsel bir temele dayanmasa bile ceza hukuku bilimsanları ve uygulamacıları kanunu bilimsel bir temelle böyle yorumlamalıdır.

Bütün modern yasamalar iftira suçunu “adliyenin idaresine karşı suçlar” bölümünde yer vererek devletin adliyenin düzenli işleyişine ait menfaate üstünlük tanımışlardır.⁴² Yasamız bakımından getirilebilecek bir eleştiri şu olabilir: Disiplin cezası gerektiren fiillerin isnadında idarenin düzenli işleyişi etkilenmektedir. Tıpkı adliye gibi idare de bir kimseye yapılan isnatlarla boşuna uğraşmakta zaman ve emek kaybına uğramaktadır. Kimi zaman davalı konumuna gelmekte hatta tazminat vermeye mahkûm edilmektedir. Burada suçun düzenleme alanıyla başlığın uyumsuzluğundan söz edilebilir.

765 sayılı kanun döneminde disiplin cezası gerektiren fiillerin kanunumuzda yer almasının gerekliliğinden bahseden doktrinde yazarlar vardı.⁴³ Yeni kanun doktrinin bu isteği doğrultusunda bir düzenleme

⁴⁰ Bu konuda bkz., Toroslu, *İftira*, s. 120,121.

⁴¹ Keskin, Serap, *Türk Ceza Kanunu Reformu*, Birinci Kitap, *Toplumsal Değişim Sürecinde Türk Ceza Kanunu Reformu*, Türkiye Barolar Birliği Yayını 2004, s. 224; Adalet Bakanlığı, *Türk Ceza Kanunu*, Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı Yayını 2005, s. 937 (Adalet Komisyonu’nun 07.07.2004 tarihli görüşmesinde bu eleştirilere verilen cevaplar için Adem Sözüer ve Keskin Kaylan’ın konuşmalarına bkz., aynı eser, s. 938- 940).

⁴² Toroslu, *Cürümlerin Tasnifi*, s. 289

⁴³ Erem, ÖH, II, s. 1519-1520.

getirdi. İftira suçunun kapsamına idare hukuku anlamında hukuka aykırı eylemleri de aldı. Artık iftiranın sadece adliyeyi yanlış yola sevk ettiği için cezalandırıldığı söylenmez. Burada adliyeye karşı bir suç değil adliye veya idarenin düzenine karşı bir suç vardır.⁴⁴ Başlığın “*adaletle karşı suçlar*” olması yönündeki görüşe, bu suçta doğrudan ihlal edilen menfaat, adalet değil adliye veya idarenin düzenli işleyişi olduğundan, katılmıyoruz.

II. Suçun Faili

Yeni Türk Ceza Kanunu’nun iftira suçunu düzenleyen 267. maddesinde “...kimse” den bahsedildiğine göre bu suçun faili herkes olabilir.⁴⁵ Bazı kişilere kanunlarda getirilen ihbar mükellefiyeti (örneğin 3628 sayılı kanun m. 18) bu kimseler bakımından iftirayı suç olmaktan çıkaramaz. Kamu görevlileri⁴⁶ görevi gereği elinde bulundurduğu bir araç ve gereçle bu suçu işlerse verilecek ceza üçte biri oranında artırılır. Bu suçun faili tüzel kişi olamaz (5237 sayılı TCK m. 20/2).

Suçun failinin çocuk olması halinde 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’ndaki özel muhakeme kurallarına uyulmalıdır.

III. Suçun Mağduru ve Maddi Konusu

Suçun ihlal ettiği hukuki varlık ya da menfaat suçun hukuki konusudur. Suçun mağduru da bu varlık ya da menfaatin sahibidir. Bu yüzden suçun mağdurunu belirlemeye yönelik açıklamalar suçun hukuki konusuna verilen yanıtla doğrudan ilintilidir. Suçun hukuki konusunun bireysel menfaat olduğunu düşünen yazarlar bu suçun mağdurunun da “*suçsuz kimse*” olduğunu düşünmektedirler.⁴⁷ Suçun hukuki konusunun adliyenin idaresi olduğunu söyleyen yazarlar da bu suçun mağdurunun adliye olduğunu belirtmektedirler.⁴⁸ Bu suçun hukuki konusunun adliye veya idarenin düzenli işleyişindeki devlet menfaati olduğunu yukarıda belirtmiştik. Bize göre bu suçun mağduru da yapılan isnadın niteliğine bağlı olarak adliye veya idaredir. Suçsuz kimse (iftiraya uğrayan), bu suçun maddi konusudur.⁴⁹

⁴⁴ Erem, ÖH, II, s. 1519.

⁴⁵ Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 732-733; Erem, Faruk, *Adliye Aleyhine Cürümler*, Ankara 1955, s. 16; Dündar, *İftira*, s. 293; Bayraktar, *İftira*, s. 190.

⁴⁶ Kamu görevlisinin tanımı için bkz., 5237 sayılı TCK m. 6/ 1-c

⁴⁷ Bayraktar, *İftira*, s. 190.

⁴⁸ Erem, ÖH, II, s. 1520.

⁴⁹ Bu konuda bkz., Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 733 (Yazarlar iftiraya

Yasa “...bir kimse” den bahsettiğine göre bu suçun maddi konusu tüzel kişi olamaz.⁵⁰ Kanun eğer tüzel kişileri de kapsama almak isteseydi “*kişi*” terimini kullanırdı. Kanunun bu suçun hukuki konusunu, adliyenin düzenli işleyişindeki menfaat olarak belirledikten sonra, tüzel kişileri suçun maddi konusu olarak belirlememesi bir çelişkidir. Bu kişilere yapılacak isnatlar da adliyenin veya idarenin düzenli işleyişini etkiler.

Kendisine hukuka aykırı eylem isnat edilen kimsenin yaşayan birisi olması gerekir (TCK m. 64).⁵¹ Ölümlere yapılan isnatlar da maddi konuyu yokluğundan “*işlenemez bir suç*” oluşur. Bu durumda diğer şartlar da mevcutsa TCK m. 130’da düzenlenen “*kişinin hatırasına hakaret suçu*” oluşabilir.⁵²

İftiraya uğrayan kimsenin *belirli* olması gerekir. Bu özellik iftirayı “*suç uydurma*” (TCK m. 271) suçundan da ayırır. Burada önemli husus failin hukuka aykırı eylemi isnat ettiği şahsı belirlenebilir biçimde ifade etmesidir. Başka bir deyişle failin iftira attığı şahsın kimliğini açıkça belirtmesine gerek yoktur, yetkili makamların failin beyanları sonucunda iftiraya uğrayanı tespit edebilmesidir.⁵³ Belli kimselerden oluşan bir topluluğa yöneltilen hukuka aykırı eylem isnatları (örneğin ceza infaz kurumu disiplini kurulu üyelerinin bazılarının hükümlülerden rüşvet aldığına dair bir şikâyet dilekçesi infaz savcılığına verilirse), eğer bu topluluktaki belirli kimselerin kastedildiği anlaşılmıyorsa iftira suçu oluşmaz.⁵⁴ Çünkü burada kendisine hukuka aykırı eylem isnat edilen *belirli* bir kimse yoktur.

Kendi kendine iftira mümkün değildir.⁵⁵ TCK m. 267’nin ifadesinden de bu husus açıkça görülmektedir. Kanun maddesi “...kimseye hukuka

uğrayanı suçun geniş anlamda mağduru dar anlamda konusu kabul etmektedirler.)

⁵⁰ Aksi görüş için bkz., Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 734; Bayraktar, *İftira*, s. 190

⁵¹ Erem, ÖH, II, s. 1520-1521; Toroslu aynı sonuca eski kanun metninde yer alan “suçsuz olduğunu bildiği” (yeni kanunda “işlemediğini bildiği ...”) ifadesinden hareket ederek de ulaşmaktadır (Toroslu, *İftira*, s. 124)

⁵² Erem, ÖH, II, s. 1521; Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 735; Bayraktar, *İftira*, s. 191

⁵³ Dündar, *İftira*, s. 298; Erem, ÖH, II, s. 1520; Erem, *Adliye*, s. 19; Bayraktar, *İftira*, s. 191; Yiğitbaş, *İftira*, s. 828; Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 734; Gözübüyük, Abdullah Pulat, *Adliye’ye Karşı Suçlar*, AD., Y. 60, S. 8, Ankara 1969, s. 487.

⁵⁴ Erem, *Adliye*, s. 19; Yiğitbaş, *İftira*, s. 828.

⁵⁵ Bayraktar, *İftira*, s. 191; Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 735; Dündar, *İftira*, s. 298.

aykırı bir fiil isnat eden..." derken iftira edenin kendisinden başkasını kastettiğini anlamaktayız. Bu durumda koşulları varsa "*suç üstlenme*" suçu gerçekleşmiş olur.

Kendisine hukuka aykırı fiil isnat edilen kimsenin cezai ehliyeteye sahip olmasının gerekip gerekmediği doktrinde tartışmalıdır. Hâkim olan fikre göre kendisine hukuka aykırı eylem isnat edilen şahsın fiil faili olarak takip edilmesi gerekir.⁵⁶ Yaşı küçük olan ya da akıl hastası olan failer bu ehliyeteye sahip olmadığından bu kimselere yapılan isnatlar bakımından iftira suçu gerçekleşmez. Ancak koşulları mevcutsa hakaret suçu (TCK m. 125) gerçekleşebilir.⁵⁷

Suçun konusu (iftiraya uğrayan kimse) birden fazla olabilir. Burada bu kişi sayısının suç olduğu sonucuna varılmamalıdır. Bazı durumlar da suçun konusu kadar suç olabilir ama burada suçun birden çok olmasının nedeni adliyenin veya idarenin düzeninin birden fazla ihlal edilmesidir.⁵⁸

II. Suçun Maddi Unsuru

a. Genel Olarak

765 sayılı TCK'nın 285. maddesinde seçimlik hareketli bir suç olarak düzenlenen iftiranın maddi unsuru failin, "*adliye veya keyfiyeti adliye tevdie mecbur olan bir makama veya kanuni takip yapacak veya yaptırabilecek bir mercie ihbar veya şikâyetle bulunarak suçsuz olduğunu bildiği bir kimseye bir suç isnat*" etmesi ya da "*...o kimse aleyhine aleyhinde böyle bir suçun maddi eser ve delillerini uydurması...*" şeklinde düzenlenmişti.

765 sayılı TCK döneminde, iftira suçuna vücut veren hareketlerin niteliğine göre doktrinde, maddi iftira ve şekli iftira şeklinde tasnif yapılmaktaydı. Masum bir kimseye yetkili mercilere ihbar veya şikâyetle bulunarak suç isnadında bulunmaya "*şekli iftira*", bu kimse hakkında suçun maddi eser ve delillerinin uydurulması şeklinde isnatta bulunmaya da "*maddi iftira*" deniliyordu.⁵⁹ Maddi iftira oluşturan hareketlerle

⁵⁶ Erem, *Adliye*, s. 19; Aksi görüş için bkz., Soyaslan, *Ceza Hukuku*, s. 543-544.

⁵⁷ Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 736.

⁵⁸ Toroslu, *İftira*, s. 118; Suçun hukuki konusunun "bireysel menfaat" olduğunu savunan yazarların dayanak noktalarından birisi de tek davranışla birden çok kişiye yöneltilen hukuka aykırı eylem isnatlarında birden çok suçun oluşmasıdır. Bu konu ile ilgili tartışma için bkz, aynı makale, s. 118.

⁵⁹ Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 736; Erem, *Adliye*, s. 16; Gözübüyük, *Adliye*, s. 486; Bu kavramlara denk gelmek üzere "bayağı iftira-düzmeli iftira" diyen yazarlar da vardır (Yiğitbaş, *İftira*, s. 826; Dündar, *İftira*, s. 294).

şekli iftirayı oluşturan hareketler seçimlik olarak düzenlenmişti. Başka bir deyişle iftira seçimlik hareketli bir suçtu. 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanunu şekli iftiranın kapsamını genişletti, maddi iftirayı da bu suçun ağırlaştırılmış şekli olarak düzenledi. Şekli iftira yeni kanunla ihbar veya şikâyetle bulunmanın dışında basın ve yayın yoluyla da işlenebilir hale getirilmiştir. Ayrıca şekli iftira da bir suçun isnat edilmesinin dışında idare hukuku bağlamında hukuka aykırı eylem isnat etmekte de iftira suçu oluşacaktır.

b. İftiranın Gerçekleştirilme Şekilleri

Yetkili makamlara ihbar veya şikâyetle bulunarak ya da basın ve yayın yoluyla masum bir kimseyi ceza soruşturması veya kovuşturmasına uğratmak ya da bu kimse hakkında idari yaptırım uygulanmasını sağlamak için hukuka aykırı bir fiil isnadı iftira suçunun maddi unsurunu oluşturmaktadır (TCK m. 267/1).⁶⁰ Buna göre iftira suçu üç şekilde gerçekleştirilebilir: “ihbar” veya “şikâyet” etmek suretiyle ya da “basın yayın” yoluyla. Bu üç durum dışında bir kişiye hukuka aykırı eylem isnadı şartları varsa hakaret suçuna (TCK m. 125) vücut verebilir.⁶¹ Başka bir kimseye söylenen masum kimseye hukuka aykırı eylem isnatları iftira suçunu oluşturmaz. 5237 sayılı TCK, doktrinde maddi iftira olarak tanımlanan, isnat ettiği fiilin maddi eser ve delillerini uydurarak iftirada bulunmayı nitelikli bir hal olarak 267. maddenin ikinci fıkrasında düzenlemiştir.

1. İhbar

Ceza muhakemesi terimi olan ihbar, şikâyetle bağlı olmayan suçlarda suçtan haberdar olan kimsenin bunu yetkili makamlara bildirmesidir. Anayasadaki dilekçe hakkının (Any. m. 74) bir uzantısı olarak düzenlenmiştir. İhbarda bulunma kural olarak bir yükümlülük değildir. Kanunlarımızda bunun istisnaları da mevcuttur (TCK m. 278, 279; CMK 161/2). Yukarıda da belirttiğimiz gibi bu yükümlülük iftirada bulunma hakkı vermez. Şikâyetle bağlı olan suçlarda, suçtan doğrudan doğruya zarar gören kimselerin şüpheli (ler)in cezalandırılması için yaptığı bildirimler ise “şikâyet olarak” adlandırılır.⁶² İftira suçunda ihbar, müfterinin masum bir kimsenin hukuka aykırı bir eylem işlediğini yetkili

⁶⁰ Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 737.

⁶¹ Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 737.

⁶² Centel/Zafer, *Ceza Muhakemesi*, s. 81.

makamlara bildirmesidir. İftira suçunun gerçekleştirilme biçimlerinden “ihbarı” artık ceza muhakemesi terimi olarak algılamamız gerekir. Çünkü idare hukuku anlamında hukuka aykırı eylemler de suç kapsamına alındığından idari makamlara yapılan bildirimler de bu suç bakımından “ihbar” niteliğindedir. Başka bir deyişle buradaki “ihbar” terimini kanun, idareye bir hukuka aykırı eylemin işlendiğine dair yapılan bildirimleri de içerek şekilde düzenlemiştir.

5271 sayılı CMK’ya göre ihbar yazılı olabileceği gibi sözlü de olabilir. Sözlü yapılan ihbarlar tutanağa geçirilir (CMK m. 158/5). İhbarlar telefonla, telgrafla, imzasız bir mektupla da yapılabilir.⁶³

İhbar imzalı, imzasız; ad belirtilmiş veya adsız olabilir.⁶⁴ Kanunkoyucu bazen yapılacak ihbarların imzalı olmasıyla ad, soyad içermesi şartını da getirebilir. Örneğin, 4483 sayılı kanunun dördüncü maddesinin değişik üçüncü fıkrası şöyledir: “ *Bu kanuna göre memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında yapılacak ihbar ve şikâyetlerin soyut ve genel nitelikte olmaması, ihbar veya şikâyetlerde kişi veya olay belirtilmesi, iddiaların ciddî bulgu ve belgelere dayanması, ihbar veya şikâyet dilekçesinde dilekçe sahibinin doğru ad, soyad ve imzası ile iş veya ikametgâh adresinin bulunması zorunludur*”.

5237 sayılı TCK, bu hakkı, hukuki bir neden olmaksızın engellemeyi suç olarak düzenlenmiştir (m. 121).

2. Şikâyet

Takibi şikâyete bağlı olan suçlarda suçtan doğrudan doğruya zarar gören kimsenin bu suç failinin cezalandırılması istemiyle yetkili makamlara başvurusudur. Suçtan doğrudan doğruya zara görenin dava açılmasını, yargılama yapılması istemini belirten ifadeler⁶⁵ şikâyet anlamına gelir; hatta ihbar etmek dahi şikâyet etmek anlamına gelir.⁶⁶ Hem bir muhakeme şartı (TCK m. 73/1) hem de suçun öğrenilme şekli (CMK m. 158) olan “şikâyet” te müfteri kendisine karşı bir suç işlendiğini söyleyerek, hukuki bir deyişle kendisini mağdur konumuna sokarak yetkili makamlara ihbar da bulunmaktadır.

⁶³ Centel/Zafer, *Ceza Muhakemesi*, s. 81.

⁶⁴ Gözübüyük, *Adliye*, s. 487; Bayraktar, *İftira*, s. 192-193; Toroslu, Nevzat, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara 2003, s. 238.

⁶⁵ Bu ifadeler için bkz., Toroslu, *Ceza Muhakemesi*, s. 47.

⁶⁶ Toroslu, *Ceza Muhakemesi*, s. 47; Centel/Zafer, *Ceza Muhakemesi*, s. 82.

Şikâyet yazılı veya sözlü olabilir. Sözlü yapılan şikâyetler tutanağa geçirilmelidir (CMK m. 158/5). Şikâyet dilekçesinde imzanın gerekli olup olmadığı doktrinde tartışmalıdır.⁶⁷ Yargıtay da bir kararında, dilekçede imzanın bulunmamasını eksiklik olarak değerlendirmemiştir.⁶⁸

Bütün bu açıklamalar isnat edilen hukuka aykırı eylemin “suç” olması halinde yapılacak şikâyetler için geçerlidir. Ancak kanun idare hukuku anlamında hukuka aykırı eylemleri ihbar veya şikâyet etmeden de söz etmektedir. İdari makamlara yapılan ihbar veya şikâyetler bakımından duruma bakıldığında kanun “*ihbar veya şikâyet eden bir kimseden*” bahsettiğine ve ihbar veya şikâyetin yazılı ya da sözlü olmasıyla ilgili bir açıklamada bulunmadığına göre bu hususun bu manada önemi yoktur.

İhbar ya da şikâyet, bazen Anayasada düzenlenen “dilekçe” hakkının bir uzantısı şeklinde bir hak olarak bazen de bir görev olarak karşımıza çıkmaktadır. Şüphesiz ki, kişinin hakkını kullandığı veya görevini yerine getirdiği durumlarda fiil, hukuka uygun olacak, iftira suçu oluşmayacaktır (5237 SK m. 26). Belli kimselere hukuka aykırı bir fiil yüklenmeden ihbar ya da şikâyet de bulunulamaz. Suçlu olduğuna inandığı bir kimse hakkında yetkili makamlara bildirimde bulunan kişinin fiili suç oluşturmayacaktır.⁶⁹ Ancak bir kimse bu hakkını kullanırken suçsuz olduğunu bildiği bir kimse hakkında hukuka aykırı bir fiil isnat ederse artık bir hukuka uygunluk nedeninden bahsedilmeyecek eylem iftira suçunu oluşturacaktır.⁷⁰ Burada önemli olan nokta, failin ihbar ya da şikâyetin asılsızlığını bilip bilmediğidir. Fail eğer hukuka aykırı eylem isnat ettiği şahsın o fiili işlemediğini biliyorsa hukuka uygunluk nedeninden yararlanamayacaktır. Yargıtay bu hususu suçun “*hukuka aykırılık ögesi*” kapsamında değerlendirerek bir çok kararı ile vurgulamıştır.⁷¹

3. Basın ve Yayın Yoluyla Fiilin İşlenmesi

Eski TCK döneminde doktrinde iftira suçunun “*şekli- maddi*” diye ayırım yapılarak incelendiğini yukarıda belirtmiştik. Bu kanun, şekli

⁶⁷ Bu tartışmalar için bkz Bayraktar, *İftira*, s. 192–193.

⁶⁸ YCGK’nın 16.02.1942 tarih ve 48/36 sayılı kararı.

⁶⁹ Bayraktar, *İftira*, s. 187.

⁷⁰ Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 754; Bayraktar, *İftira*, s. 187–188.

⁷¹ 4. CD., 04.06.1999, 831/3403 ve 4. CD., 29.03. 1994, 10402/2488 (Her iki karar ve konuyla ilgili diğer kararlar için bkz., Erol, Haydar, *Türk Ceza Kanunu*, Ankara 2003, 717–722); YCGK, 12.05. 1998, 4–108/178; 4. CD., 23.12.2002, 16813/1904; 4. CD., 7.10.2002, 11353/14251; 4. CD., 22.03.2004, 2003/ 5363 E., 2004/6310 K. (Meran, Necati, *Açıklamalı-İçtihatlı Türk Ceza Kanunu*, Ankara 2005, s. 1214–1220).

iftiranın gerçekleşme biçimini ihbar veya şikâyet etmeyle sınırlamıştı.⁷² Bunun için basın yayın organlarında yapılan isnatlardan dolayı savcılık bunları ihbar kabul edip harekete geçse dahi yetkili makamlara yapılmış bir ihbar olmadığından iftira suçu oluşmamaktaydı.

Basın ve yayın yolu deyiminden ne anlaşılması gerektiğini 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu düzenlemiştir. Buna göre; basın ve yayın yolu ile deyiminden; her türlü yazılı, görsel, işitsel ve elektronik kitle iletişim aracıyla yapılan yayınlar anlaşılır (TCK m. 6/1-g). Radyo, televizyon, gazete, internet gibi işitsel, görsel, yazılı, elektronik kitle iletişim araçlarıyla bu suç işlenebilecektir.⁷³

4. İhbar veya Şikâyetin Yetkili Makamlara Yapılması Şartı

Kanun, ihbar veya şikâyet yoluyla yapılan asılsız isnatların yetkili makamlara yapılması koşulu ile bu suçu oluşturabileceğini kabul etmiştir. 765 sayılı TCK döneminde ise bu koşul;*adliyye veya keyfiyeti adliyye tevdi mecbur olan bir makama veya kanuni takib yapacak veya yaptırabilecek bir mercie ihbar veya şikayette bulunarak*, şeklinde düzenlenmişti. Basın yayın yoluyla yapılan isnatlar bakımından doğal olarak bu koşul aranmamıştır. Yetkili makamlar bu işleme biçiminde iftirayı dolaylı olarak öğrenmektedirler

5237 sayılı TCK, “*yetkili makamlar*” ibaresini kullanmıştır. Bu ifadede ne anlaşılması gerektiğinin belirtilmemesi “*kanunilik ilkesi*” gereğince sakıncalı bir durum yaratmaktadır. Doktrinde bu konu bazı kişi ya da makamların “*yetkili makam*” sayılıp sayılıp sayılmayacağı bakımından tartışma vardır. Hemen belirtelim ki yetkili makamlara yapılan ihbarın doğrudan yapılması gerekir. Bu makamların dolaylı şekilde hukuka aykırı eylemi öğrenmeleri halinde bu suç oluşmaz.⁷⁴ Hukuka aykırı eylem isnadının basın yayın yolu gibi *dolaylı* yapılması halinde de zaten bu koşul aranmaz.

765 sayılı TCK döneminde yetkili makamlardan kastedilenin, 1412 sayılı CMUK’un 151. maddesinde gösterilen makamlar olduğundan

⁷² Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 738.

⁷³ Kanuna iftira suçunun işleme şekilleri arasında “basın ve yayın yolu”nun eklenmesi, basın özgürlüğünü kısıtlayacağı bir çok gazetecinin “iftiracı” olarak yargılabileceğine yol açacağından eleştirilmiştir (İlkiz, Fikret, Yeni 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Basın Yayın Filleriyle ilgili Düzenlemeler, *Hukuk ve Adalet Dergisi*, yıl 2, S. 5, Nisan 2005, s. 334).

⁷⁴ Bayraktar, *İftira*, s. 196.

şüphe yoktu.⁷⁵ Ancak iftira suçunu düzenleyen TCK'nın 285. maddesinin ilk biçimi *"her kim adliye veya keyfiyeti adliye tevdie mecbur olan bir memura"* iken bu ibare, 2275 sayılı kanunla değiştirilerek *"her kim adliye veya kanuni takip yapacak veya yaptırabilecek mercie"* şeklini, daha sonra da 3038 sayılı kanunla son şeklini aldı. Kimi yazarlar 2275 sayılı yasa değişikliğinden sonra eklenen bu ibareden CMUK'ta sayılan makamların tahdidi olmadığını sonucuna varmaktaydılar.⁷⁶ Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu 158. maddesinde ihbar ve şikâyetleri kabule yetkili makamları belirtmiştir. Buna göre, suça ilişkin ihbar veya şikâyet, Cumhuriyet Başsavcılığı'na veya kolluk makamlarına yapılabilir. Valilik veya kaymakamlığa ya da mahkemeye yapılan ihbar veya şikâyet, ilgili Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilir. Yurt dışında işlenip ülkede takibi gereken suçlar hakkında Türkiye'nin elçilik ve konsolosluklarına da ihbar veya şikâyetle bulunulabilir. Bir kamu görevinin yürütülmesiyle bağlantılı olarak işlendiği iddia edilen bir suç nedeniyle, ilgili kurum ve kuruluş idaresine yapılan ihbar veya şikâyet, gecikmeksizin ilgili Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilir. İhbar veya şikâyet yazılı veya tutanağa geçirilmek üzere sözlü olarak yapılabilir (CMK m. 158/1, 2, 3, 4).

5237 sayılı TCK'nın 267. maddesinde kastedilen *"yetkili makamların"* bu maddede sayılanlardan ibaret olup olmadığı konusu ise dikkate değerdir. Doktrinde bu konuyla ilgili olarak önemli olan hususun, makamın kendisine ulaşan ihbar veya şikâyeti soruşturma ya da kovuşturma makamlarına iletmekle yükümlü olup olmadığının belirlenmesi olduğu belirtilmektedir.⁷⁷ Göreviyle bağlantılı olarak, kamu adına soruşturma ve kovuşturmayı gerektiren bir suçun işlendiğini öğrenen kamu görevlisi bu durumu yetkili makamlara bildirmekle yükümlüdür (TCK m. 259). Bundan dolayı görevleriyle bağlantılı olarak kamu adına soruşturma ve kovuşturmayı gerektiren suçlarda tüm kamu görevlileri yetkili makamdır.⁷⁸ Doktrinde, kanunun *"makam"* tabirini kullanmasından ötürü kişilerin yaptırabilecekleri soruşturma ya da kovuşturmalarda

⁷⁵ CMUK m. 151: Suçlara dair ihbarlar, şifahi veya yazılı olarak Cumhuriyet Müddiumumiliğine, zabıta makam ve memurlarına ve sulh hâkimlerine yapılabilir.

Bu ihbarlar kanuni mercilere tevdi edilmek üzere vali, kaymakam ve nahiye müdürlerine de yapılabilir.

⁷⁶ Bayraktar, *İftira*, s. 194; Dönmezer, Sulhi, *Ceza Hukuku Hususi Kısım Şahıslara Karşı ve Mal Aleyhinde Cürümler*, İstanbul 1953, s. 99; Erem, *Adliye*, s. 20; Aksi görüş için bkz., Gözübüyük, *Adliye*, s. 487.

⁷⁷ Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 742; Soyaslan, *Ceza Hukuku*, s. 547.

⁷⁸ Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 742.

suçun oluşmayacağı düşüncesi de vardır.⁷⁹ Bu görüşün kabulü kanunun hükmünün dolanılması sonucu doğuracağından mümkün değildir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi yetkili makamların belirlenmesinde başvurulacak en sağlam ölçüt, kendisine ihbarda bulunanın bunu o hukuka aykırı eylemi soruşturmak ya da kovuşturmakla görevli makama iletmekle yükümlü olup olmadığı ölçütüdür. Adliyeye ya da idari makama, yapılan ihbar ya da şikâyeti iletmekle yükümlü olmayan makamlara yapılan ihbar ya da şikâyetler de bu suç oluşmaz.⁸⁰

İdari yaptırım gerektiren eylemlerin isnadında yetkili makamların hangiler olduğu meselesine gelince, yapılan bildirimin idari yaptırımı uygulayacak ya da uygulayacak makamı harekete geçirmeye olanaklı bir makama yöneltilmiş olması gerekir. Bundan dolayı, bu tür isnatlar bakımından yetkili makam somut olayın özelliğine göre belirlenmelidir.⁸¹

c. Hukuka Aykırı Bir Fiil Isnat Edilmelidir

765 sayılı TCK döneminde iftira suçunun oluşması için isnat edilen fiilin “suç” olması koşulu vardı.⁸² 5237 sayılı kanunla idari yaptırım

⁷⁹ Yiğitbaş, *İftira*, s. 832 (Yazara göre herkesin suç ihbarına imkânı vardır, kişi merci sayılmayacağından iftira suçu doğmamış sayılacaktır).

⁸⁰ 4. CD., 2002/1700 E., 2002/5361 K.: “....sanıkların ihalede yolsuzluk yapıldığı iddiasıyla *defterdarlık makamına* verdikleri dilekçelerin şikâyet hakkının kullanılması...gözetilmeden mahkumiyet hükümleri kurulması” (<http://uyg4.adalet.gov.tr:9081/VeriBankasi/DokumanGoster?dokumanId=93%203%20...> erişim tarihi : 20.10.2005).

4. CD., 23.12.2002, 16813/19104: “...Sanığın mağdurların terör örgütüne yardım ve yataklık ettiklerle ilişkin şüphelenmesini gerektiren haklı bir nedeni bulunmadığı halde İçişleri Bakanlığına ihbar mektubu yazmaktan ibaret eyleminde iftira suçunun oluştuğu gözetilmeden, yetersiz gerekçeyle beraat kararı verilmesi...” (Meran, *Ceza Kanunu*, s. 1216).

⁸¹ Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 742.

⁸² 4. CD., 1.6.1999, 4835/ 5816: “... İftira suçuna konu oluşturan iddianın, cezaevi infaz koruma görevlisi olan yakınının cezaevi yönetiminin bilgisi dışında bir koğuştan öbür koğuşa pusula götürmesinden ibaret olduğu ve yakına yüklenen bu eylemin “suç” olmayıp yalnız disiplin cezasını gerektirdiği gözetilmeden, sanığın beraati yerine beraati yerine TC yasasının 285. maddesiyle hüküm kurulması... (Erol, Haydar: En Son Değişiklikleri ile Madde Açıklamalı En Yeni İçtihatlı, Türk Ceza Kanunu, s. 719).

2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu’nda (m. 76) hâkimler ve savcılar hakkında *disiplin cezasını gerektirecek mahiyette* olan ihbar ve şikâyetin kötü niyetle yapıldığı veya delillerin uydurulduğu anlaşılan hallerde ihbar ya da şikâyetle bulunanlar hakkında Türk Ceza Kanunu’nun 285. maddesinin birinci fıkrasında yazılı ceza hükmolünacağına dair bir düzenleme bulunmaktadır.

gerektiren hukuka aykırı eylemlerin isnadını da iftira suçunun kapsamına almıştır. Doktrinde, disiplin cezası gerektiren eylemlerinde cezalandırılmasına imkân sağlayacak bir düzenlemenin yapılmasının uygun olacağı yönünde düşünce vardı.⁸³

İdare üstlendiği görevleri yerine getirebilmek için bir takım yaptırımları uygulama yetkisi ile donatılmıştır. Bu yaptırımlar, disiplin cezaları ile öteki idari cezalardır. Bir ruhsatın iptali, kademe ilerlemesinin durdurulması, idari para cezaları gibi.⁸⁴ 5237 sayılı TCK “*idari bir yaptırım uygulanmasını sağlamak için bir kimseye hukuka aykırı bir fiil isnat etme*” düzenlemesine yer verdiğinden ve dolayısıyla idari yaptırımın türü hakkında bir ayırım öngörmediğinden kişilere uygulanan herhangi bir idari yaptırımı öngören fiil isnadı iftira suçunu oluşturacaktır.⁸⁵ Bu bağlamda belirtelim ki, 5326 sayılı Kabahatler Kanunu’ndaki eylemler de idari yaptırımı gerektiren eylemler olduğu bir kabahat isnadı da bu bağlamda iftira suçunu oluşturacaktır.⁸⁶ İdari yaptırım gerektirmeyen hukuka aykırı fiillerin isnadı bu suç oluşturmaz.⁸⁷

İftira suçunu oluşturan bir hal olarak da soruşturma ve kovuşturma sağlamaya yönelik “suç” isnatları düzenlenmiştir. TCK’nın 267. maddesinde bu durum “*hakkında soruşturma ve kovuşturma başlatılmasını sağlamak için bir kimseye hukuka aykırı bir fiil isnat etme*” şeklinde düzenlenmiştir. Soruşturma ve kovuşturma kavramları *suçların* kanuni takibi ile ilgili kavramlardır bunun için burada bahsedilen “*hukuka aykırı fiil*”den kasıt “suç” oluşturan fiillerdir. İftira da suç olduğundan, masum kimsenin iftira ettiğini söylemek de diğer koşullar varsa iftira suçunu oluşturur.

İsnat edilen hukuka aykırı fiilin gerçek ve maddi âlemde gerçekleşmiş olup olmamasının önemi yoktur. Üçüncü şahıs tarafından gerçekleştirilen hukuka aykırı fiilin masum kimseye isnadı veya masum kimseyi üçüncü kişilerce gerçekleştirilen hukuka aykırı fiilin ortağı olarak göstermek ya da hiç gerçekleşmemiş hukuka aykırı bir fiilin masum kimse tarafından gerçekleştirildiği şeklindeki isnat iftira suçunu oluşturabilir.⁸⁸ Ayrıca isnat edilen hukuka aykırı fiilin belirli olması gerekir. Bir kimseye, belirsiz ve sınırı çizilemeyen fiillerin isnadı iftira suçunu oluşturmaz.

⁸³ Erem, *Adliye*, s. 20; Erem, *ÖH*, II, s. 1519.

⁸⁴ Günday, Metin, *İdare Hukuku*, Ankara 2002, s. 202 vd.

⁸⁵ İdari yaptırımlara verilen örnekler için bkz., Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 743-744

⁸⁶ 5326 sayılı kanun m. 2. (1) Kabahat deyiminden; kanunun, karşılığında *idari yaptırım* uygulanmasını öngördüğü haksızlık anlaşılır.

⁸⁷ Soyaslan, *Ceza Hukuku*, s. 546.

⁸⁸ Erem, *ÖH*, II, s. 1518.

Elbette ki belirsiz fiiller içinde bir veya birkaç fiil belirgin halde ise bu durumda bu suç oluşur.⁸⁹ Ayrıca bildirimde bulunan hukuka aykırı fiillerin yetkili makamları harekete geçirecek ciddilikte olmalıdır, gerçekte uyusmadığı çok açık şekilde belli olan fiillerin isnadında iftira suçu oluşmaz. Yeri gelmişken belirtelim ki, yetkili makamlara bildirimde bulunulan hukuka aykırı eylem için somut olarak harekete geçmesi gerekmez, fiilin onları harekete geçirmeye elverişli olması bu suçun oluşumu için yeterlidir.⁹⁰

İsnat edilen fiil suç ise, bu suçun icrai ya da ihmali hareketle işlenmesi arasında fark olmadığı gibi taksirle işlenmiş olmasının da önemi yoktur.⁹¹ Ayrıca bu suçun TCK dışında, ceza içeren özel ceza kanunlarında ya da ceza içeren diğer kanunlarda yer almasının da önemi yoktur.

Hakkında idari bir yaptırım uygulanması ya da soruşturma ve kovuşturma başlatılması mümkün olmayan hukuka aykırı fiillerin isnadı iftira suçunu oluşturmazlar.⁹² İsnat yeteneği olmayan kişilere karşı bir suç isnat edildiği zaman iftira suçunun oluşup oluşmayacağı tartışmalıdır. Doktrindeki hâkim düşünce suç oluşturmayaacağı yönündedir.⁹³ Bunun gibi kanuni takip imkânı olmayan hallerde de iftira suçu oluşmaz. Bir milletvekilinin yasama sorumsuzluğu kapsamında bir suç işlediği, hukuken kapanmış bir olayın isnadı hallerinde olduğu gibi.⁹⁴ Şikâyet tabi suçlarda da suçtan doğrudan zarar gören dışındaki kişilerce yapılan şikâyetler de soruşturma ya da kovuşturma yapılamayacağından iftira suçu oluşmaz.⁹⁵

⁸⁹ Dönmezer, *Şahıslar*, s. 97; Bayraktar, *İftira*, s. 197

⁹⁰ Toroslu, *Ceza Hukuku*, s. 314; 4. CD. 18.06.2001, 6816/7771: "TCY'nin 456/4. maddesinde öngörülen yaralama suçunun mağduru tarafından ancak yakınılmada bulunulması ya da kişisel dava açılması yoluyla izlenmesinin olanaklı karşısında, sanığın eşinin dövüldüğüne ilişkin yüklemesinin kovuşturma yapılmasına meydan verecek nitelikte olmadığı ve bu nedenle iftira suçunun öğelerinin oluşmadığı.... (Meran, *Ceza Kanunu*, s. 1218).

⁹¹ Dönmezer, *Şahıslar*, s. 97; Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 744.

⁹² Toroslu, *Ceza Hukuku*, s. 311; 4. CD., 2001/6816 E., 2001/7771 K.: "Ancak; TCK'nın 456/4. maddesinde öngörülen yaralama suçunun mağduru tarafından ancak yöntemine uygun yakınılmada bulunulması ya da kişisel dava açılması yoluyla izlenmesinin olanaklı olması karşısında, sanığın eşinin dövüldüğüne ilişkin yüklemesinin kovuşturma yapılmasına meydan verecek nitelikte olmadığı ve bu nedenle iftira suçunun öğelerinin oluşmadığı gözetilmeden, beraati yerine, hükümlülüğüne karar verilmesi..." (<http://uyg4.adalet.gov.tr:9081/VeriBankasi/DokumanGoster?dokuManId=93%203%2...> erişim tarihi : 24.10.2005).

⁹³ Aksi görüş için bkz., Soyaslan, *Ceza Hukuku*, s. 544.

⁹⁴ Erem, ÖH, II, s. 1521; Bayraktar, *İftira*, s. 198; aksi görüş için bkz., Şahbaz, *İftira*, s. 493.

⁹⁵ Erem, ÖH, II, s. 1521; Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 746; Bayraktar,

İhbar ya da şikâyet ceza soruşturması ve kovuşturması yapamaya elverişli olması gerekeceğinden zamanaşımına⁹⁶ ya da affa uğramış fiillerin isnadın da iftira suçu oluşmaz.⁹⁷ Acaba hukuka uygunluk sebepleri varsa ve isnatta bulunan da bunları bilmesine rağmen ihbarın da ya da şikâyet dilekçesinde bunları gizlemişse iftira suçu gerçekleşecek midir? Doktrinde bu soruya “*evet*” cevabı verilmektedir.⁹⁸ Diğer durumda kişinin hukuka aykırı fiili işlediğini zannetmiş olmasına rağmen bir hukuka uygunluk sebebi varsa isnatta bulunanın bu hatası kastı kaldıracağından iftira suçu oluşmaz.⁹⁹

Belirtelim ki, bir cezasızlık nedeninin bulunduğu hallerde de bu tür suçlar bakımından da takibat yapılamayacağından iftira suçu oluşmaz.¹⁰⁰ Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 171. maddesine göre, cezanın ortadan kaldırılmasını gerektiren şahsî sebep olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren koşulların ya da şahsî cezasızlık sebebinin varlığı halinde Cumhuriyet Savcısı kamu davasını açmayabilir. Her ne kadar burada dava açıp açmama bakımından ihtiyari yetkiyi çağrıştıran ifadeler kullanılmışsa da şahsi cezasızlık sebeplerini düzenleyen hükümlerle şahsi bir sebep olarak düzenlenmiş etkin pişmanlık hükümleri incelendiğinde kanunun mahkemeye hiç ceza vermemek veya indirimli de olsa ceza verme konusunda takdir yetkisi verdiği haller dışında bağlı yetkinin var olduğu görülecektir.¹⁰¹ Bu hallerde Cumhuriyet Savcısı “*kovuşturmaya yer olmadığına*” kararı

İftira, s. 198.

⁹⁶ 4. CD., 25.3.2002, 2432/4518 : “...Sanığın 3.11.1999 havale tarihli dilekçesiyle katılan avukatın, asliye hukuk mahkemesinin 92/51 esas sayılı dosyasında, avukatlık görevini kötüye kullandığını ileri sürmüş olması ve bu davanın da 25.6.1993 tarihinde karara çıktığının anlaşılması karşısında, yakınma tarihinde yükletilen suça ilişkin beş yıllık zamanaşımı süresinin dolduğu, kovuşturma yapılmasının olanaklı bulunmadığı gözetilmeden, yasal ögeleri bulunmayan suçtan hükümlülük kararı verilmesi...” (Meran, *Türk Ceza Kanunu*, s. 1218); 4. CD., 1.6.2000, 4640/4616 : “...Sanığın gerçekte işlenmediğini bilmesine karşın katılanın otuz beş yıl önce eşini kasten öldürdüğüne ilişkin ihbarda bulunmaktan ibaret olan eyleminin, adam öldürme suçunun dava zamanaşımının gerçekleşmesi nedeniyle yapılan şikâyetin kovuşturma olanağı veremeyeceği gözetilmeden, beraat hükmü yerine, hükümlülüğüne karar verilmesi...” (Meran, *Türk Ceza Kanunu*, s. 1219).

⁹⁷ Gözübüyük, *Adliye*, s. 488; Bayraktar, *İftira*, s. 198; Toroslu, *Ceza Hukuku*, s. 312; Soyaslan, bu konu da bir ayırım yapmakta resmi makama bildirmeden önce suç düşmüşse (zamanaşımı ya da affa uğramışsa) suçun yokluğunu, bildirimden sonra düşmüşse varlığını kabul etmektedir (Soyaslan, *Ceza Hukuku*, s. 544).

⁹⁸ Bayraktar, *İftira*, s. 198; Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 746.

⁹⁹ Toroslu, *Özel Kısım*, s. 315.

¹⁰⁰ Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 745.

¹⁰¹ Feyzioğlu, Metin, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında Bazı Tespit ve Değerlendirmeler, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, yıl 2006, S. 62, s. 41-43.

vermek zorunda olacağından böyle bir hukuki duruma haiz olan suçların isnadında da iftira suçu oluşmaz.

Son olarak şeref ve haysiyet ihlal eden fiiller, suç niteliğinde değil-seler ya da idari bir yaptırım gerektirmiyorlarsa bunların isnadı iftira suçunu değil hakaret suçunu meydana getirir.¹⁰²

d. Isnat Objektif Olarak Gerçek Dışı Olmalıdır

Hukuka aykırı fiilin gerçekte işlenmiş olup olmamasının önemi yoktur, önemli olan isnat edilen kişi tarafından işlenmemiş olmasıdır.¹⁰³ 5237 sayılı TCK bu durumu, “*işlemediğini bildiği halde... hukuka aykırı bir fiil isnat eden...*” şeklinde ifade edilmiştir. Bu durum doktrinde, “*isnadın objektif olarak gerçek dışı*” olması şeklinde ifade edilmektedir. Yani isnadın içeriğiyle “*gerçek*” uyusmamalıdır.¹⁰⁴ Ortada bir gerçek var ve fakat ona bazı hususlar eklenmişse iki olasılık karşımıza çıkmaktadır. Eğer eklenen hususlar hafifletici neden ise yapılan isnat iftira niteliğinde değildir;¹⁰⁵ eklenen hususlar ağırlaştırıcı sebepler ise bu durumda iftira suçunun oluşup oluşmayacağı tartışmalıdır. Bir görüşe göre iftira kastı varsa kişi cezalandırılmalıdır.¹⁰⁶ Diğer bir görüşe göre ise eklenen neden suçun niteliğini değil niceliğini değiştiriyorsa iftira suçu oluşmaz.¹⁰⁷

Bazı durumlarda ise gerçeklikle isnat arasında uyuma vardır ve fakat isnat da bulunan bu durumu bilmemekte durum soruşturmadan sonra ortaya çıkmaktadır. Bu durumda iftira suçunun oluşup oluşmayacağı meselesi, iftira suçunun hukuki konusunun ne olduğuna bağlı olarak değişecektir. İftira suçunun hukuki konusunun kişinin şeref ve haysiyeti olduğunu kabul edenlere göre suç oluşacak; hukuki konuyu, adliyenin düzenli işleyişi olduğunu kabul edenlere göre ise adliye boş yere uğraştırılmadığından suç oluşmayacaktır.¹⁰⁸

Kişinin işlediği fiil daha ağır bir suç olmasına rağmen bildirimde bulunan bunu daha hafif bir suç şeklinde düşünerek bildirimde bulursak durum ne olacaktır? Bu durumda faili iftira suçundan sorumlu tutamayız çünkü kendisine suç isnat edilen kişi gerçekte bir suç işlemiştir

¹⁰² Erem, ÖH, II, s. 1520; Gözübüyük, *Adliye*, s. 486.

¹⁰³ Toroslu, *Özel Kısım*, s. 311.

¹⁰⁴ Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 747.

¹⁰⁵ Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 747.

¹⁰⁶ Erem, ÖH, II, s. 1519; Gözübüyük, *Adliye*, s. 486.

¹⁰⁷ Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 747; Bayraktar, *İftira*, s. 197-198.

¹⁰⁸ Bayraktar, *İftira*, s. 198, dipnot 84.

fakat bildirimde bulunan bunu yanlış vasıflandırmıştır.¹⁰⁹ Ancak kendisine suç isnat edilen kişi bir suç işlemesine rağmen bildirimde bulunan fiili işleyenin daha ağır şekilde cezalandırılması için, bu suçun vasıf ve mahiyetini kendisinin eklediği birtakım unsurlarla değiştirip (hırsızlığı yağma şeklinde gösterirse) bildirimde bulunması halinde iftira suçu oluşacaktır. Çünkü kendisine suç isnat edilen kişi, bildirimde bulunulan suç bakımından masumdur.¹¹⁰

VI. Manevi Unsuru

İftira kasten işlenebilen bir suçtur.¹¹¹ 765 sayılı kanun bu konu ile ilgili olarak failin “suçsuz olduğunu bildiği” kimseye suç isnat etmesini şart koşmuştur. 5237 sayılı kanun, “işlemediğini bildiği halde... hukuka aykırı bir fiil isnat eden...” ibaresini kullanarak bu suçun manevi unsuruna işaret etmiştir. 5237 sayılı kanun genel kastın ötesinde hukuka aykırı fiili isnat edende masum kişi hakkında idari bir yaptırım uygulanmasını ya da soruşturma veya kovuşturma başlatılmasını sağlama amacı da olmalıdır.¹¹² Böylelikle 5237 sayılı kanun 765 sayılı kanundan farklı olarak iftira suçu bakımından özel kastı da aramaktadır.

Kasten işlenebilen suçlar hem doğrudan hem olası kastla işlenebilirken kanun metninde “bilerek” , “bildiği halde”, “bilmesine rağmen” ifadelerine yer veren suçlar olası katsala işlenemezler.¹¹³ İftira da bu tür suçlardandır. Çünkü olası kastın teorik temelinde bilme değil öngörme vardır. Masum olduğunu bildiği kimseye hukuka aykırı bir fiil isnat etme, suçun unsuru kabul edildiğinden iftira olası kastla işlenemez. Kanun, masum olduğunu bildiği kimseye bir isnatta bulunmayı gerekli gördüğüne göre gerçekte o eylemi işlendiğini düşünülerek yapılan bildirimlerde iftira suçu oluşmaz.¹¹⁴ Bunun için tahmin üzerine yapılan

¹⁰⁹ Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 747; Bayraktar, *İftira*, s. 198.

¹¹⁰ Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 748.

¹¹¹ Toroslu, *Ceza Hukuku*, s. 314; Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 759; Erem, ÖH, II, s. 1524; Dönmezer, *Şahıslar*, s. 99; Yiğitbaş, *İftira*, s. 833; Bayraktar, *İftira*, s. 200.

¹¹² Amaç, saik, maksat gibi kavramlarla ilgili olarak yapılan tartışmalar için bkz., Dülger, Murat Volkan, 5237 Sayılı YTCK’da Kastın Unsurları ve Türleri-Özellikle Olası Kastın Değerlendirilmesi, *Hukuk ve Adalet Dergisi*, yıl 2, S. 5, Nisan 2005, s. 81 vd.

¹¹³ Özgenç, İzzet, *Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi*, Ankara 2005, s. 305-306.

¹¹⁴ Bayraktar, *İftira*, s. 201; Dönmezer, *Şahıslar*, s. 99-100;

4. CD., 22/01/1985, 8571E. /120 K.: “Oluşa ve dosya içeriğine göre, geceleyin evinden bazı eşyalarının alınmış olduğunu ve o gün devamlı olarak kendisini ve evini sorduğu için alacaklısı Mehmet’den şüphelendiğini bildiren sanığın, bu savunmasının aksini kanıtlayan kesin ve inandırıcı hiçbir delil elde edilmediği anlaşıldığından; yasal

bildirimler şikâyet hakkı, suçlarda kanunilik ilkesi göz önüne alındığında iftira suçunu oluşturmazlar.¹¹⁵ Fail masum kişiyi suçlu zannetmesine rağmen suçsuz olduğu anlaşılacak olursa, failin bu hatası kastı kaldıracığından iftira suçu oluşmaz.¹¹⁶ Bu suçun manevi unsurunun önşartı, failin fiil isnat ettiği kişinin “*masum olduğunu bilmesi*” dir.¹¹⁷

Burada tartışılması gereken başka bir husus da şüpheli ya da sanık konumundaki bir kişi savunma yaparken masum kişilere hukuka aykırı bir fiil isnat ederse bu suçun oluşup oluşmayacağıdır. Suçun oluşmaya-acağı yönünde ileri sürülen bir fikre göre; burada isnatta bulunan kimse kendi üzerindeki şüpheleri kaldırmak için başkasını fiili işleyen olarak gösterdiğinden iftira kastından değil kendini koruma söz edilebilir. Başka bir fikre göre ise burada kişinin saikine bakılamayacağı ancak kanunda ihbar ya da şikayetten bahsettiğine göre kişi de ihbar ve şikayet kastı olmak koşulu ile bu suçun oluşabileceğidir.¹¹⁸ Yargıtay “*mahkemede müdafaaten yapılan suç isnatları ihbar ve şikayet teşkil etmez*”, diyerek konuyu manevi unsura değinmeden maddi unsurla çözmüştür.

Bu suçun oluşumu için fiili isnat edende masum kişi hakkında idari bir yaptırım uygulanmasını ya da soruşturma veya kovuşturma başlatılmasını sağlama *amacının* dışında, saikin önemi yoktur. Failde bulunan; zarar verme düşüncesinin, iyiniyet ya da kötüniiyetin, koruma içgüdüsünün manevi unsur bakımından önemi yoktur.¹¹⁹ Taksirli iftira mümkün olmadığından kendisine iftira edilen kişi, bu durumlarda hukuk mahkemelerinde tazminat davası açabilir.

şikayet hakkını kullanmış sayılacağı, bu nedenle müsnet suçun unsurlarının teşekkül etmediği gözetilmeden mahkumiyetine karar verilmesi,... bozmayı gerektirmiştir (YKD, Nisan 1985, s. 587 vd.).

4. CD., 2002/29383 E., 2003/12095 K.: “...suçun hukuka aykırılık ögesinin ne suretle oluştuğu, sanığın yakınların *suçsuz olduğunu bilerek* doğrudan bu kasıtlı suç yüklediği açıklanmadan hükümlülük kararı verilmesi....bozulmasına (<http://uyg4.adalet.gov.tr:9081/VeriBankasi/DokumanGoster?dokumanId=93%203%20...> Erişim tarihi : 24.10.2005).

YCGK 12.05.1998, 4-108/178: “Yakınma hakkının kullanılmasındaki ölçü, fail tarafından, ihbar veya şikayetin konusunu oluşturan eylemin, mağdur tarafından işlenmediğini bilip bilmemesidir. Fail, işlendiğini ileri sürdüğü eylemin mağdur tarafından işlenmediğini kesin olarak bildiği halde, suç işlediğinden bahisle yetkili mercie ihbar veya şikâyetle bulunmuşsa, iftira suçu oluşacaktır (Meran, *Türk Ceza Kanunu*, s. 1215).

¹¹⁵ Bayraktar, *İftira*, s. 201; Erem, bütün ihbar ve şikâyetlerin kesin hükme kadar bir tahminden ibaret olduğunu belirterek iftira suçunun bu durumda oluşabileceğini savunmaktadır (Erem, *ÖH*, II, s. 1525).

¹¹⁶ Erem, *Adliye*, s. 23.

¹¹⁷ Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 760.

¹¹⁸ Erem, *Adliye*, s. 20.

¹¹⁹ Bayraktar, *İftira*, s. 200.

Son olarak failde iftira kastının olup olmadığını hâkim; failin kültür seviyesine, akli ve iktisadi durumuna, yaşantısına bakarak değerlendirecektir.¹²⁰

VII. Suçun Tamamlanması

İftira suçu; isnat edilen hukuka aykırı fiil, idari yaptırımı gerektiren bir fiil ise bunun yaptırımı uygulayacak makamın; suç ise ihbar veya şikâyetle ya da basın ve yayından yetkili makamların haberdar olduğu anda tamamlanır.¹²¹ İftira suçu masum kişi hakkında maddi eser ve delil uydurma şeklinde işlenmesi halinde, suçun tamamlanma anı, yetkili makamların uydurulan delil ve emarelerden haberdar olduğu andır.¹²² İftira suçu ani ve şekli suçlardan olduğundan hareketin yapılmasıyla suç tamamlanır ayrıca iftira tehlike suçu olduğundan bir zararın ortaya çıkmasına da gerek yoktur.¹²³ 765 sayılı kanun döneminde bu suçu mütemadi suç sayan yazarlar da vardı. İftiraya uğrayan kişi hapiste olmasına rağmen fail lehine zamanaşımının işlemesi sakıncasını bertaraf için savunulan bu düşünce, doktrinde eleştirilmiş ve kanuna bu meselenin çözümü için bir hüküm eklenmesinin doğru olacağı belirtilmiştir.¹²⁴

Yetkili makamların kendilerin ulaşan bildirimlerle ilgili olarak bir işlem tesis etmemeleri kendi sorumlulukları ile ilgili bir meseledir.¹²⁵ Yukarıda da belirttiğimiz gibi yetkili makamları harekete geçirmeye yönelik olmayan belirsiz fiillerin isnadı hallerinde yetkili makamlar, içeriği bu şekildeki bildirimlerden, haberdar olsalar dahi iftira suçu oluşmaz.

VIII. Cezayı Etkileyen Nedenler

a. Ağırlaştırıcı Nedenler

5237 sayılı kanun 267 maddesinin 2–7. fıkralarında bu suçun ağırlaştırıcı nedenlerini düzenlemiştir. Doktrinde bazı yazarlar 267. maddenin ikinci fıkrasını “*maddi iftira*” olarak nitelemekte ayrı bir başlık altında

¹²⁰ Bayraktar, *İftira*, s. 200–201; Dönmezer, *Şahıslar*, s. 99–100.

¹²¹ Toroslu, *Ceza Hukuku*, s. 314; Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 752.

¹²² Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 753.

¹²³ Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 752.

¹²⁴ Erem, ÖH, II, s. 1523; Zamanaşımı, tamamlanmış suçlarda suçun işlendiği günden itibaren işlemeye başlar (5237 SK md 66/6).

¹²⁵ Şahbaz, *İftira*, s. 501.

incelemektedirler.¹²⁶ Biz bir ağırlaştırıcı nedenler bölümünde incelemeyi faydalı buluyoruz.

1. Fiilin Maddi Eser ve Delillerini Uydurarak İftirada Bulunulması

Doktrinde bu durum öteden beri “*maddi iftira*” olarak nitelenmekte ve ayrı bir başlık altında incelenmektedir. 765 sayılı TCK döneminde bu işleniş şekli diğer işleniş şekliyle aynı fıkra da düzenlendiğinden eleştirilmişti. 5237 sayılı kanun isabetli olarak bu işleniş şeklini daha aldatıcı ve inandırıcı bulduğu için ayrı bir fıkra da ağırlaştırıcı neden olarak düzenlemiştir. Fail bu durumda isnat ettiği hukuka aykırı fiilin maddi eser ve delillerini de uydurmaktadır. 5237 sayılı kanun bu hali, “*isnadın maddi eser ve delillerini uydurarak işlenmesi*” şeklinde ifade etmiştir. Kişi burada iftira suçunun basit halinde olduğu gibi soyut olarak bir isnatta bulunmamakta, maddi eser ve delil uydurarak isnadını somutlaştırmaktadır.¹²⁷ Ancak bu somutlaştırmanın iftira suçunu oluşturabilmesi için belirli veya belirlenebilir bir kimseye yönelmiş olmalıdır. Ayrıca burada da amaç; masum kişi hakkında idari bir yaptırım uygulanmasını ya da soruşturma veya kovuşturma başlatılmasını sağlama olmalıdır.

Maddi nitelikte olan, hukuka aykırı fiilin masum kişi tarafından işlendiği kanaatini uyandıran her şey “*maddi eser ve delil*” dir.¹²⁸ Örneğin bir kimsenin başkasının cebine gizlice uyuşturucu koyarak onu ihbar etmesi, kendi kendini yaraladıktan sonra yetkili makamlara masum kişi tarafından yaralandığını ihbar etmesi gibi.¹²⁹

İşlenen bir suçun delillerini uydurup daha sonrada kişi ihbar edilirse acaba iftira suçu gerçekleşecek midir? Bu konu doktrinde tartışmalıdır. Toplumun huzuru için adli gerçeğin adli yola bulunulması gerekeceğini, hakkında delil uydurulan kişi suçlu da olsa iftira suçunun oluşacağını düşünen yazarlar¹³⁰ olduğu gibi; burada “*masum kişinin*” olmadığı, ka-

¹²⁶ Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 748 vd.

¹²⁷ 8. CD., 9.12.1983, 2500/ 2803 : “...Sanığın açık ikrarından da anlaşıldığı gibi Türkiye’ye hareket eden eşinin yeniden Almanya’ya dönüşünü engellemek için haberi olmadan valizine yerleştirdiği tabanca ve mermilerin varlığını Almanya’dan telefonla Türk makamlarına ihbar ettiği de kabul edilmiş olduğu halde sanığın kasit ve amacının ülkeye ateşli silah sokmak değil, ancak ayrı bir takibat konusu olabilecek suç tasnii veya iftira hükümleri kapsamında düşünülmesi gerekirken... (Savaş, Vural/Mollamahmutoğlu, Sadık, *Türk Ceza Kanununun Yorumu*, Ankara 1995, C. II, s. 2985).

¹²⁸ Erem, *Adliye*, s. 22; Erem, *ÖH*, II, s. 1524.

¹²⁹ Örnekler için bkz., Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 749.

¹³⁰ Bayraktar, *İftira*, s. 199.

nunda ise masum kişiden bahsedildiği, bundan dolayı iftira suçunun unsurlarının oluşmadığını düşünen yazarlar da vardır.¹³¹

Maddi eser ve delilleri uydurulan suçun ayrıca ihbar edilmesine gerek yoktur.¹³² İftira suçunun bu nitelikli halinin oluşumu için, soruşturma makamlarını harekete geçirebilecek nitelikteki delil ve emarelerin yetkili makamların bilgisine ulaşmış olmasıdır.

2. Masum Kişi Hakkında Tutuklama ve Gözaltı Dışında Başka Bir Koruma Tedbirine Başvurulması

5237 sayılı TCK'nın 267. maddesinin üçüncü fıkrasında bu neden şu şekilde ifade edilmiştir: *Yüklenen fiili işlemediğinden dolayı hakkında beraat kararı veya kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmiş mağdurun aleyhine olarak bu fiil nedeniyle gözaltına alma ve tutuklama dışında başka bir koruma tedbiri uygulanmışsa, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.*

Bu ve bundan sonraki ağırlaştırıcı nedenler aslında suçun neticesi sebebiyle ağırlaşmış şekilleridir. Neticesi sebebiyle ağırlaşan suçlar doktrininde bir tasnife tabi tutulmakta ilk grupta yer alan bu tür suçlarda fail gerçekleşen ikinci sonuç bakımından kasıtlı olmaması gerekir çünkü bu halde kasıt suç vasfını değiştirir, bu bakımdan neticesi sebebiyle ağırlaşan suç hükümleri değil başka suç hükümleri uygulanır. İkinci grupta yer alan suçlar bakımından ise ikinci sonuç bakımından fail en az taksir derecesinde kusurlu olmalıdır (5237 SK m. 23), kasıt olsun veya olmasın ceza artırılabilecektir. İftirada bu tür suçlardandır. Gerçekleşen ikinci sonuç bakımından en az taksir derecesinde kusur gerekli ve yeterlidir, kasıt olsun veya olmasın ikinci sonuç gerçekleşirse ceza artırılabilecektir.

Koruma tedbirlerinden ne anlaşılması gerektiği 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 90 ila 140. maddeleri arasında düzenlemiştir. Kanunun bu hükümleri incelendiğinde tutuklama ve gözaltına alma dışındaki koruma tedbirlerini; yakalama, adli kontrol, arama ve elkoyma, şirket yönetimi için kayyım tayini, telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi, gizli soruşturmacı görevlendirme, teknik araçlarla izleme şeklinde belirtebiliriz. Bu koruma tedbirlerinden birisi isnat edilen fiil nedeniyle uygulanmış ve isnat edilen fiil işlenmediğinden dolayı kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar veya beraat kararı verilmişse ceza yarı oranında artırılabilecektir.

¹³¹ Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 749.

¹³² Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 750.

3. Masum Kişinin Tutuklanması veya Gözaltına Alınması

Yasakoyucu diğer koruma tedbirlerinden ayrı olarak tutuklama ve gözaltına alma koruma tedbirine hükmedilmesi halini ayrı bir ağırlaştırıcı neden olarak düzenlemiştir. Masum kişi isnat edilen suç nedeniyle tutuklanır veya gözaltın alınırsa iftira eden ayrıca kişi hürriyetinden yoksun kılma suçundan dolayı faili olarak sorumlu tutulacaktır.

Doktrinde bu ağırlaştırıcı neden bir fiile iki ayrı ceza verildiği ve dolaylı fail kavramının isabetli kullanılmadığı nedeniyle eleştiriye uğramıştır.¹³³ Gerçektende dolayısıyla faillik akıl hastasını veya bir küçüğü suçta bir araç gibi kullanılması hallerinde söz konusu olabilir. Burada ise böyle bir durum söz konusu değildir.

4. İftiraya Uğrayan Hakkında Hürriyeti Bağlayıcı Cezaya Hükmedilmiş Olması

5237 sayılı TCK'nın 267. maddesinin beşinci fıkrası, masum kişi hakkında ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis veya süreli hapis cezasına hükmedilmesi halinde cezanın artırılacağını düzenlemiştir. Mağdurun ağırlaştırılmış müebbet hapis veya müebbet hapis cezasına mahkûmiyeti hâlinde, yirmi yıldan otuz yıla kadar hapis cezasına; süreli hapis cezasına mahkûmiyeti hâlinde, mahkûm olunan cezanın üçte ikisi kadar hapis cezasına hükmolunur (TCK m. 267/5). Mağdurun mahkûm olduğu hapis cezasının infazına başlanmış ise, beşinci fıkra göre verilecek ceza yarısı kadar artırılır (TCK m. 267/6).

Doktrinde 267. maddenin 5. fıkrası suçun basit şekli için öngörülen cezayla bağlantı kurulmadan düzenlediği için eleştirilmiştir. İftiraya uğrayan üç yıl hapse mahkûm edilmişse, beşinci fıkra göre verilecek ceza iki yıl olacağından bu düzenleme yasa yapım tekniğine uygun değildir.¹³⁴

5. İftiraya Uğrayan Hakkında Hapis Cezası Dışında Adli veya İdari Yaptırım Uygulanması

5237 sayılı kanunun 267. maddesinin 7. fıkrasına göre, iftira sonucunda mağdur hakkında hapis cezası dışında adlî veya idarî bir yaptırım uygulanmışsa; iftira eden kişi, üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

¹³³ Soyaslan, *Ceza Hukuku*, s. 552.

¹³⁴ Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 766.

5237 sayılı kanunun 45. maddesine göre suç karşılığı olarak uygulanacak yaptırım olarak cezalar, hapis ve adli para cezalarıdır. Bu maddeye göre hapis cezası dışında uygulanabilecek bir yaptırım “*adli para cezası*”dır. İdari yaptırıma örnek olarak da bir memura kademe ilerlemesinin durdurulması cezası verilmesi, verilebilir.

Hâkim ağırlaştırıcı nedenlerin varlığı halinde vereceği cezayı takdir ederken, yaptırımın türünü, uygulanan zaman süresini dikkate almaktadır. Çünkü hakkında uyarı cezası verilen bir kişi ile meslekten ihraç kararı verilen bir kişinin iftiracıları aynı cezaya mahkûm olurlar ki bu da ceza adaletine uygun bir durum değildir.

IX. Etkin Pişmanlık

5237 sayılı TCK sisteminde suç tamamlandıktan sonra cezayı kaldıran veya cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi bir sebep olarak kabul edilen “*etkin pişmanlık*” hükümleri, özel hükümlerde ve belli suç tipleri için düzenlenmiştir. İftira da bu suçlardan biridir. İftira suçunun tamamlanmasından itibaren isnat edilen suç nedeniyle verilen hükmün infazına başlanılması haline kadar geçen evrenin çeşitli aşamalarında failin, iftirasından dönmesi halinde verilecek ceza indirilecektir. Fail idari yaptırım gerektiren hukuka aykırı bir fiil isnat ettiği durumda da belli koşulların varlığı halinde iftirasından dönerse etkin pişmanlık hükmünden faydalanacaktır.

5237 sayılı TCK’nın konu ile ilgili hükmü 269. maddedir. Bu hükme göre isnat edilen hukuka aykırı eylem “*suç*” ise fail; adli soruşturma başlamadan evvel iftirasından dönerse verilecek cezanın beşte dördü, kovuşturma başlamadan önce iftirasından dönerse verilecek cezanın dörtte üçü indirilir (m. 269/1, 2). Kovuşturma aşamasında ise fail; mağdur hakkında hüküm verilmeden önce iftirasından dönerse verilecek cezanın üçte ikisi; mağdurun mahkumiyetinden sonra hükmün kesinleşmesinden evvel iftirasından dönerse, verilecek cezanın yarısı indirilebilir (m. 269/3-a, b). Cezanın infazına başlanması halinde failin iftirasından dönmesi halinde, verilecek cezanın üçte biri indirilebilir (m. 269/3-c). Görüldüğü üzere kovuşturma başladıktan sonra hüküm verilmeden evvelki dönemde, hüküm verildikten sonra fakat kesinleşmeden evvelki dönemde ve hükmün kesinleşip infazına başlanılmasından sonraki dönemde fail, iftirasından dönerse hakim taktirine bağlı olarak ceza indirilecektir.

Soruşturma ve kovuşturma kavramlarını 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu tanımlamıştır. Buna göre soruşturma; kanuna göre

yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi ifade eder (5271 SK m. 2/1-e). Kovuşturma ise iddianamenin kabulüyle başlayıp hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi ifade eder (5271 SK m. 2/1-f). Failin, adli soruşturma başlamadan evvel iftirasından dönmesi durumu 5271 sayılı kanun ve 5237 sayılı TCK nazara alındığında bir çelişki ortaya çıkmaktadır. Failin yetkili makamlara başvurusu ile suç tamamlanacağından, soruşturma evresi de suç şüphesiyle başlayacağından fail hiçbir vakit bu hükümden yararlanamayacaktır. Ancak TCK'da kastedilenin bu olmadığı açıktır. Burada, suçun tamamlanmasından savcılığın suçla ilgili olarak *doğrudan doğruya* (tanık dinlemek, ifade almak bilirkşiş tayin etmek...vs.) işlem yapmasına kadarki evre kastedilmiştir.¹³⁵

İsnat edilen fiil idari yaptırım gerektiren bir fiil ise, idari soruşturma başlanmadan evvel iftiradan dönülürse fail hakkında hükmedilecek cezanın beşte dördü indirilecektir (m. 269/1). İftiranın konusunu oluşturan münhasıran idari yaptırım uygulanmasını gerektiren fiil ise; fail, idari yaptırıma karar verilmeden önce etkin pişmanlıkta bulunursa verilecek cezanın yarısı, idari yaptırım uygulandıktan sonra etkin pişmanlıkta bulunursa verilecek cezanın üçte biri indirilebilecektir. Her iki durumda da cezanın indirilmesi konusunda hakime taktir yetkisi verilmiştir.

İftira basın yayın ve yayın yolu ile işlenmişse, iftira edenin etkin pişmanlıktan yararlanabilmesi için bunun aynı yöntemle yayınlaması gerekir (m. 269/son).

İftiradan dönme başka bir deyişle gerçeğin belirtilmesi, tereddütlerden uzak bir şekilde, muğlak ifadeler içermeyecek türden açık bir şekilde ortaya konmalıdır.¹³⁶ Ancak sanıktan *"iftira etmişim"* şeklindeki açıklıkta bir anlatımı da beklemek hükmün konuluş amacına ters dü-

¹³⁵ Yiğitbaş, *İftira*, s. 838; 4. CD., 24.05.1985, 4742/4980 : " ...sanık müşteki olarak C. Savcılığı'na alınan ifadesinde "...ben bir cahillik yaptım, sağın-solun sözüne inanarak aslı olmadığı halde Belediye Başkanını şikayet ettim..." diyerek müşteki hakkında takibata başlanılmadan önce isnadından rücu ettiği gözetilerek TCK'nın 285/son uygulanması gerektiğinin düşünülmemesi, bozmayı gerektirmiştir" (Savaş/Mollamahmutoğlu, *Türk Ceza Kanunu*, s. 2985).

¹³⁶ Bayraktar, *İftira*, s. 203; Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 770; Şahbaz, *İftira*, s. 505; Y. İBK., 21.01.1959, 12/3: "...iftira suçundan rücu, hakikate dönmek, mağdur hakkındaki ihbarın varit olmadığını açıklamak ve binnetice suçu kabul etmektir. Kanunun rücu dolayısıyla cezadan indirmeyi gerektirdiği bir halden, inkarla ahlaki redetine (kötülük) ısrar eden münkiri faydalandırmanın düşünülmeceği derkar (açık) dır...iftira suçunda inkarın rücu inkarın rücu kabul edilmeyeceğine karar verilmiştir (Meran, *Türk Ceza Kanunu*, s. 1214).

şer.¹³⁷ Yalnızca şikayetten vazgeçme veya iftira ettiği fiili sonradan inkar etme, bu anlamda iftiradan dönme sayılmaz.¹³⁸

“İftiradan dönmeden” dönülüp dönülmeyeceği konusuna gelince doktrinde bunun mümkün olduğu savunulmaktadır. Ancak bunun da tıpkı iftiradan dönme gibi açık olması gerekir.¹³⁹ Rucuunu geri alan, başka bir deyişle iftiradan dönmeden dönen kişi, hakkında etkin pişmanlık hükümleri uygulanmayacaktır.

X. Sonuç

5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanunu ile ceza hukuku alanında karmaşanın yaşandığı geçiş sürecindeyiz. Bu kanun “iftira” suçu ile ilgili yeni bir takım düzenlemeler yapmıştır. Doktrinin öteden beri savunduğu fikirler kanuna kısmen de olsa yansıtılmıştır. Basın ve yayın yolu ile yapılan isnatların suçun kapsamına alınması, maddi iftiranın suçun nitelikli hali olarak düzenlenmesi, zamanaşımı ile ilgili olarak maddeye bir fıkra eklenmesi, bu suçla ilgili olarak getirilmiş olumlu düzenlemelerdir. İdari yaptırımı gerektiren fiillerle “suç” isnatlarının aynı fıkroda düzenlenmesi, 267. maddenin son fıkrasında “hükümün ilanı” ile ilgili olarak genel hükümlerle uyuşmayan bir düzenlemeye yer verilmesi, ceza hukukunun yerleşmiş kavramlarından “dolayısıyla faillik” kavra-

¹³⁷ YCGK, 25.10.1982: “ Sanık kendisine ait aracı müştekiye satarak teslim ettiğini duruşmada kabul ve ifade ettiğine göre; bu husus ilk isnadından rücu ettiğini açıkça gösterir niteliktedir. Sanıktan ayrıca “iftira etmişim tarzında bir söz kullanmasını beklemek yasaya uygun bir yorum sayılmaz...” (Savaş/Mollamahmutoğlu, *Türk Ceza Kanunu*, s. 2982).

4. CD., 2002/23026 E., 2003/7806 K.: “ ...sanığın duruşmadaki “senedi babam Ramazan Eke ile ben imzaladım kimin kefil olduğumu bilmiyorum; senet üzerinde iki imza vardı fakat müştekinin elindeki senette tek imza vardı ve bu imzada bana aittir” şeklindeki açıklamasının gerçeğe dönme niteliğinde olup olmadığınıntartışılması...” (http: //uyg4.adalet.gov.tr: 9081/VeriBankasi/DokumanGoster... erişim tarihi: 24.10.2005).

4. CD., 2002/23806 E., 2003/8205 K.: “...talimatla alınan” senet üzerinde tahrifat yapılmamıştır, sanıktan şikayetçi değilim” biçiminde anlatımın...rücu niteliğinde olduğunun gözetilmemesi...” (http: //uyg4.adalet.gov.tr: 9081/VeriBankasi/DokumanGoster...erişim tarihi: 20.10.2005).

4. CD., 08.02.2000 58/743 : “....Sanık talimatla alınan savunmasındaki “dava konusu imzanın mağdurlar tarafından atıldığını iddia etmedim” biçimindeki sözlerinin gerçeğe dönme niteliğinde olup olmadığının tartışılması ... (Meran, *Ceza Kanunu*, s. 1219).

¹³⁸ Yiğitbaş, *İftira*, s. 838.

¹³⁹ Artuk/Gökçen/Yenidünya, *Ceza Hukuku*, s. 770.

mının yanlış kullanılması, bu kanunun iftiraya ilişkin hükümlerinin eleştirilecek yanlarıdır.

Türk bilim insanlarının ve uygulayıcılarının bu kanunu bilimsel bir temelle yorumlamaları halinde eleştiriler kısmen de olsa karşılanmış olacaktır.

KAYNAKÇA

Adalet Bakanlığı, Türk Ceza Kanunu, *Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı Yayını* 2005.

Artuk, Mehmet Emin/Gökçen, Ahmet/Yenidünya, A. Caner, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, Ankara 2005.

Bayraktar, Köksal, İftira, *İÜHFM*, C. XL, S. 1-4.

Centel, Nur/Zafer, Hamide, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul 2005.

Dönmezer, Sulhi, *Ceza Hukuku Hususi Kısım Şahıslara Karşı ve Mal Aleyhinde Cürümler*, İstanbul 1953.

Dülger, Murat Volkan, 5237 Sayılı YTCK'da Kastın Unsurları ve Türleri-Özellikle Olası Kastın Değerlendirilmesi, *Hukuk ve Adalet Dergisi*, yıl 2, S. 5, Nisan 2005.

Erem, Faruk, *Türk Ceza Kanunu Şerhi Özel Hükümler*, C. II, Ankara 1993.

Erem, Faruk, *Adliye Aleyhine Cürümler*, Ankara 1955.

Erol, Haydar, *En Son Değişiklikleri ile Madde Açıklamalı En Yeni İçtihatlı, Türk Ceza Kanunu*, 2003.

Feyzioğlu, Metin, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında Bazı Tespit ve Değerlendirmeler, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, yıl 2006, S. 62.

Gözübüyük, Abdullah Pulat, *Adliye'ye Karşı Suçlar*, AD., Y. 60, S. 8, Ankara 1969.

Gözübüyük, Abdullah Pulat, Türk Ceza Kanunu Şerhi, C. III, *Kazancı Hukuk Yayınları* No: 64.

Günday, Metin, *İdare Hukuku*, Ankara 2002.

- Hamit, Dündar, İftira Suçu İle Benzer Suçlar Üzerine Bir İnceleme, *AD*, Y. 75, S. 2, Ankara 1984.
- İlkiz, Fikret, Yeni 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Basın Yayın Filleriyle ilgili Düzenlemeler, *Hukuk ve Adalet Dergisi*, yıl 2, S. 5, Nisan 2005.
- Keskin, Serap, Türk Ceza Kanunu Reformu, Birinci Kitap: Toplumsal Değişim Sürecinde Türk Ceza Kanunu Reformu, *Türkiye Barolar Birliği Yayını* 2004.
- Meran, Necati, *Açıklamalı-İçtihatlı Türk Ceza Kanunu*, Ankara 2005.
- Özen, Muharrem, Yeni Türk Ceza Kanunu Hakkında Görüşler (panel), <http://www.law.ankara.edu.tr>, erişim tarihi: 20.04.2005.
- Özgenç, İzzet, *Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi*, Ankara 2005.
- Savaş, Vural/Mollamahmutoğlu, Sadık, *Türk Ceza Kanununun Yorumu*, Ankara 1995, C. II.
- Soyaslan, Doğan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, Ankara, 2005.
- Şahbaz, İbrahim, İftira Suçu, *YD*, C. II, S. 4, Ankara 1985.
- Toroslu, Nevzat, İftira Cürümünün Hukuki Konusu, *AÜHFD*, C. XXX-VII, Ankara 1982.
- Toroslu, Nevzat, *Ceza Hukuku*, Ankara 2005.
- Toroslu, Nevzat, *Ceza Hukuku Özel Kısım*, Ankara 2005.
- Toroslu, Nevzat, Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu, Ankara 1970.
- Toroslu, Nevzat, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara 2003.
- Yaçın Sancar, Türkan, *Müteselsil Suç*, Ankara 1995.
- Yiğitbaş, M. Oktay, İftira Cürmü Üzerine Bir Deneme, *AD*, Y. 58, S. 11 Ankara 1967